

tele, jenž zpíval chvalozpěv uprostřed boje, jehož se sám zúčastnil, jsa stejně velkým básníkem i bojovníkem za nový život.

Básnický optimismus našich „poetistů“ má velmi blízko k tomuto světovému opojení jisté části nového umění. Je sladkým darem temperamentu třeba u Víta Nezvala, ale měl-li by být označován za fakt generační, pak může být jen přechodnou hrou, formou umění pro umění, vědomým útekem z doby, jež se musí k pravému optimismu teprve bojovat. Proč ne optimismus, nese-li v sobě pečeť bojovné víry? Optimismus a veselí, jež nese ráz idylly jako rokoková poezie, může však být jen umělou, skleněnou dekorací, barevným lustrem nad špinavým sálem, uměním výjimky a — romantismem.

A tak věříme-li, že i „poetismus“ plní funkci sociální svým těsným přimknutím ke konkrétnímu životu, svou dojmovou bezprostředností, nemůžeme nevidět, že je v jádru uměním úzkým, jež vyjadřuje jen životní snovost a pasivitu, nikoli však životní aktivitu.

(Rudé právo, 19., 20. a 27. listopadu 1924)

EDIČNÍ POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY

Svazek tvoří první část čtyřdílné edice Avantgarda známá a neznámá. Těžiště uměleckých proudů a směrů tkví samozřejmě v jejich tvorbě, avšak dobové manifesty a polemiky přispívají k jejímu porozumění.

Naše edice nechce dublovat, vyhýbá se proto některým materiálům, které už byly častěji publikovány. Protože souborné edice díla Teigova a Nezvalova zahrnuly jejich teoretické a polemické projevy z dvacátých let, zařadili jsme do tohoto svazku jen ty stati, které jsou pro pochopení dobového kontextu naprosto nutné (např. manifesty poetismu apod.). Soustředili jsme převážně pozornost na materiály méně známé, ale pro vývoj avantgardy příznačné. Tak např. přibližujeme pro dnešního čtenáře projevy otiskované v brněnské Rovnosti, které jsou zatím nesnadno dostupné; podstatná část sporů o náš expresionismus se odehrávala právě zde. S Rovností spolupracovali na počátku dvacátých let Artuš Černík, Jaroslav Seifert, své příspěvky sem posílá i Karel Teige. Zařazujeme i část Götzových programových a polemických statí uveřejňovaných v deníku Socialistická budoucnost. V úplnosti jsme ponechali anketu o proletářské literatuře, která probíhala v časopise Most (na jaře 1922). Poměrně značná pozornost je věnována polemikám o proletářskou poezii, protože v poslední době byly tyto projevy edičně méně využívány než materiály poetistické. Zařadili jsme i polemické a satirické verše a epigramy, které svým způsobem doplňují obraz avantgardního dění.

Pro značné množství materiálu je přirozeně i tato edice výběrem, podává však vcelku přehledný, soustavný a reprezentativní obraz polemického vření v prvním pětiletí dvacátých let. Soupis textů, které by tematicky patřily do svazku, avšak pro jeho omezený rozsah zůstaly nezařazeny, otiskujeme v závěru (na str. 746—749).

Ze zařazených materiálů není nic vypouštěno, s výjimkou Götzových statí Kapitoly literárněkritické a Devětsil v Brně a Neumannova Epilogu (vynechávky jsou vyznačeny [....]). Základní materiály mající povahu manifestů tiskneme polotučně. Pravopis textu podřizujeme dnes platné normě. U cizích slov přejatých do češtiny, kde pravidla dovolují dvojí způsob psaní, užíváme zásadně tvarů progresivních. Ponecháváme některé jazykové zvláštnosti pisatelů (např.: záporové genitiv, „pravidlem“ místo dnes běžného zpravidla atd.), ale dnes už zastarale znějící podoby s koncovkou -ism (poetism, expresionism, materialism) doplňujeme na běžné -ismus. Dále vypisujeme slovy číslice, upravujeme počestěné podoby ruských jmen (např. místo Lunačarský upravujeme na Lunačarskij), zkracujeme nadměrné infinitivy na -ti na současnou běžnou podobu -t, u přejatých slov na -elní měníme na dnes běžné -ální (individuální — individuální, originální — originální). Různé druhy zdůrazňování (kurzíva, podtržení, proložení, verzálky) ponecháváme v původní podobě. Zjevné přepsání a tiskové omyly opravujeme. Pokud doplňujeme vynechaná slova podle kontextu, dáváme je do hranatých závorek. Vysvětlivky odkazují většinou k místu, kde se jméno, časopis, spolek apod. poprvé v textu vyskytují. Další odkazy při novém objevení jména nebo pojmu už zařazujeme jen výjimečně, příliš by zatěžovaly poznámkový aparát.

Úplné bibliografické údaje jsou zařazeny do ediční poznámky, ale pro snadnější přehlednost ponecháváme zkrácený údaj s datem i za jednotlivými příspěvky.

ANTONÍN SOVA: SLOKY SPISOVATELŮM

Červen 2, 1919, č. 13, str. 113, z 29. 5. 1919.

VŠEMU PRODUKTIVNĚ PRACUJÍCÍMU LIDU
V ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE

Červen 2, 1919, č. 19, str. 169, z 10. 7. 1919.

Za českým textem otištěn německý překlad provolání, podpisy zařazeny až za německé znění.

- 40 *Patnáctého června* — míněno vítězství sociální demokracie ve volbách do obecních zastupitelstev;
41 *Ehrenstein* Albert — (1886—1950), od 1941 žil v USA, pokrokový německý spisovatel a esejista, v desátých a dvacátých letech spolupracoval s demokratickými novinami a avantgardními literárními časopisy;
Fleischner Jindřich — (1879—1922), český publicista v oboru hospodářské a technické specializace, překladatel z němčiny a francouzštiny;
Sonnenschein Hugo — (1890—1953), německý básník a publicista, rodák z Kyjova; používal pseudonymu Sonka.

K provolání Socialistické rady přinesl Červen 2, 1919, č. 22, str. 199, z 31. 7. 1919 tento doplněk:

K Socialistické radě osvětových dělníků přihlásili se mimo jiné: dr. Boh. Vrbenský, E. Milén (Brno), Karel Teige, Vlasta Borek, Ernst Weiss (Mnichov), Otto Pick, Rudolf Illový, J. R. Hradecký, Frant. Durdák (Trenčín) atd., jakož i spolky a organizace z Komořan, z Duchcova a Lomu. O definitivní formě sdružení rozhodne valná schůze na podzim, načež uspořádá Rada řadu manifestačních schůzí po celé republice.

ANTONÍN HARTL: DVA SPISOVATELSKÉ MANIFESTY

Národ 3, 1919, č. 29, str. 337—338, ze 17. 7. 1919.

- 42 *Hartl* Antonín — (1885—1944), šéfredaktor tiskové kanceláře ministerstva zahraničí za první republiky, literární historik;

francouzský manifest Romaina Rollanda — míněna tzv. Výzva k dělníkům ducha, apelující na spojenectví intelektuálů bez rozdílu hranic a národů. (Podepsali ji kromě příslušníků jiných národů i Němci — Albert Einstein, Hermann Hesse, Max Lehmann, Heinrich Mann a prof. G. F. Nicolai.) Viz Kmen 3, 1919—1920, č. 9, str. 68—70, z 10. 7. 1919.

- 45 *květnový manifest spisovatelů z r. 1917* — „Českému poselstvu na radě říšské“ — uveřejněn 17. 5. 1921 jako protest proti kompromisnické a nevlastenecké politice českých poslanců. Jeho autorem byl Jaroslav Kvapil a podepsalo jej 222 českých spisovatelů a vědců.

STANISLAV K. NEUMANN:
SOCIALISTICKÁ RADA OSVĚTOVÝCH DĚLNÍKŮ

Červen 2, 1919, č. 22, str. 193—195, z 31. 7. 1919; nepodepsáno.

- 49 *České zpěvy* — Neumannova básnická sbírka z r. 1910;
50 *dr. Rašín Alois* — (1867—1923, zemřel jako oběť atentátu), český národohospodář a politik, po válce vedoucí představitel Čs. národní demokracie; r. 1922 provedl měnovou reformu, která byla velmi nepopulární;
Kropotkin Petr Alexejevič — (1842—1921), ruský teoretik i organizátor anarchismu.

STANISLAV K. NEUMANN:
INTERNACIONÁLA OSVĚTOVÝCH DĚLNÍKŮ

Červen 2, 1919, č. 28, str. 245—246, z 11. 9. 1919; nepodepsáno.

- 54 *Séverine* — vl. jm. Caroline Rémyová-Guébhardová (1855—1929), francouzská spisovatelka, pod vlivem spisovatele Julesa Vallèse se načas přimkla k socialismu;
Keyová Ellen — (1849—1926), švédská publicistka, feministka a pacifistka;
MUDr. Nicolai Georg Friedrich (nar. 1874), německý universitní profesor v Berlíně, pacifista, pro intriky akademického senátu i studentstva přesídlil do Argentiny;

Frabšové — František S. Frabša (1887—1956), po první světové válce redaktor Českého slova;

Jahodové — Josef Jahoda (1872—1946), druhohradý český spisovatel; po první světové válce redigoval Čáslavské listy, přispíval i do listů pražských a brněnských (Národní politika, Národní listy, Lidové noviny);

Sísové — František Sís (1878—1938), od r. 1917 šéfredaktor Národních listů;

Polícarové — Karel Polícar (1880—1949), 1917 až 1925 redaktor Národních listů, od r. 1925 šéfredaktor Národa;

Haisové-Týneckí — Josef Hais-Týnecký (1885—1964), konvenční český spisovatel a novinář; 1918—1924 redaktor Venkova, od r. 1924 redaktor Národní politiky.

JOSEF HORA: KULTURNÍ SMYSL DOBY

Akademie 24, 1919—1920, č. 1, str. 3—6, z října 1919.

- 57 *Rabíndranáth Thákur* — (1861—1941), zakladatel moderní bengálské literatury, myslitel o vztazích Východu a Západu; zde míněn soubor jeho přednášek o nacionalismu z r. 1917. Český překlad vyšel knižně až r. 1921 pod názvem Nacionalismus Západu.

JINDŘICH HONZL: CESTY A SMĚRNICE SOCIALISMU
V UMĚNÍ

Právo lidu 29, 1920, č. 65, str. 1—2, ze 17. 3. 1920.

- 61 *stať K novému významu umění v Sobotě* — míněn článek v Sobotě, „dělnické kulturní hlídce“, příloze Práva lidu, 1920, č. 8 (knižně v: K novému významu umění, divadelní úvahy a programy 1920—1952, Orbis, Praha 1956, str. 35—39);
64 *v dramatu Sternheimově* — míněna hra Tabula rasa, 1915, německého dramatika Carla Sternheima (1878—1942), autora společenskokritických her.

JOSEF HORA: K NOVÉMU UMĚNÍ

Kmen 4, č. 31, str. 364—367, z 14. 10. 1920.

Kmen 4, 1920—21, č. 31, str. 370—371, ze 14. 10. 1920. Podepsáno: Redakce.

- 74 *Orfeus* — umělecký měsíčník, redigovali Ladislav Vladýka (č. 1—3) a Karel Teige (pouze č. 1), vycházel od července 1920 do března 1921, celkem tři čísla.

ANTONÍN MATĚJ PÍŠA: SOCIALISTICKÁ POEZIE

Den 1, 1920—21, č. 20, str. 1—3, z 28. 11. 1920.

- 76 *In margine Neumannova prohlášení básníkům* — míněn předcházející článek (Básníkům, *Kmen IV*, 1920—1921, č. 31, str. 370—371, ze 14. 10. 1920);
77 *president země Walt Whitmanovy* — míněn Thomas Woodrow Wilson (1856—1924), v letech 1912—1916 a 1916—1920 president USA.

U. S. DEVĚTSIL

Pražské pondělí 2, 1920, č. 49, str. 2, ze 6. 12. 1920; nepodepsáno.

- 82 *Léger* Fernand — (1881—1955), francouzský malíř, proslul též v uměleckých řemeslech (keramika, tapisérie aj.). Ovlivněn kubismem, později tvůrce monumentálních obrazů ze světa moderní techniky a civilizace;
Delaunay Robert — (1885—1941), francouzský malíř, vyšel z futurismu a kubismu a dospěl k bezpředmětným kompozicím;
Šakův Umělecký klub — Šak Vladislav V. (nar. 1894), český dirigent, založil 1919 vlastní orchestr Šakovu filharmonii, která se však rozpadla už 1921. Shromáždil kolem sebe načas také několik mladých básníků (viz o tom v Nezvalově knize *Z mého života*, str. 105 druhého vydání), především Zdeňka Kalistu, Miloše Jirko aj.;
Rada Vlastimil — (nar. 1895), český malíř, převážně realistický krajinář; má též bohatou činnost ilustrační;
Moravec Alois — (nar. 1899), český malíř, zpodobitel jižních Čech.

Kmen 4, 1920—1921, č. 46, str. 550—551, z 10. 2. 1921 (pod šifrou N.).

DELTA: DEVĚTSIL

Rovnost 37, 1921, č. 47, str. 3, ze 17. 2. 1921. Autora skrytého pod šifrou Delta se nepodařilo určit, šlo zřejmě o člena Devětsilu, pravděpodobně byl pisatelem Teige nebo Černík.

KAREL TEIGE: NOVÝM SMĚREM

Kmen IV, 1920—1921, č. 48, str. 569—571, z 24. 2. 1921.

- 90 *Soffici* Ardengo — (1879—1964), italský spisovatel a malíř, v mládí přívrženec avantgardních proudů, později tradicionalista;
91 „*fashionable*“ (angl.), módní, podle poslední módy;
92 *Kališníky socialismu* — přesně Kališníky a českými bratry socialismu, 1919; kniha Emanuela Vajtauera (nar. 1892), českého novináře, ve 20. letech komunistického, později pravicového, až nakonec nadšeného propagátora fašismu; po osvobození byl odsouzen k trestu smrti in contumaciam (uprchl patrně do zahraničí).
94 *Metzinger* Jean — (1883—1957), francouzský malíř, po přísně kubistickém období přešel k tradičnější tvorbě (od 1921);
Gleizes Albert — (1881—1953), francouzský malíř, po r. 1910 jeden z nejvytrvalejších kubistů, též významný teoretik nových směrů;
Delaunay Robert — viz pozn. ke str. 80;
Severini Gino — (nar. 1883), italský malíř-samouk, dlouho žil v Paříži. Prošel vývojem od futurismu ke kubismu (1918—1921), potom k novoklasicismu;
Palazzeschi Aldo — (nar. 1885), italský spisovatel, v letech 1909—1914 člen futuristické skupiny;
Cendrars Frédéric Sauter — zvaný Blaise Cendrars (1887—1961), francouzský spisovatel švýcarského původu, autor románů tvořících jakousi epeje moderního

dobrodruha; jako básník ovlivnil Apollinaira a surrealisty;

Jacob Max — (1876—1944), francouzský básník a malíř, zahynul jako Žid v koncentračním táboře. Spolutvůrce malířského i literárního kubismu, autor četných scénických návrhů.

KAREL TEIGE: OBRAZY A PŘEDOBRAZY

Musaion 2, jaro 1921, str. 52—58. S redakční poznámkou Karla Čapka.

- 97 *Poterloo v Ohni* — postava havíře ze slavného protiválečného románu *Oheň*, 1917, od Henri Barbusse (1873—1935);
- 98 *Possesion du Monde*, česky *Vláda nad světem*, 1919, kniha esejů francouzského spisovatele Georgese Duhamela (1884—1966);
- orfismus* — malířský směr pojmenovaný 1912 G. Apollinaiem, skládající obraz z prvků nezávislých na konkrétních předmětech, který chce působit podobně jako hudební skladba (odtud název podle antického pěvce). Hlavní přívrženci: Delaunay, Léger, Picabia aj.;
- 99 učitel *Ferdinand Krch v Našem směru* — míněn článek F. Krcha *Dětská kresbička, Naš směr*, „revue pro kreslení a umělecký průmysl“, rediguje prof. Josef Vydra, roč. VI, 1919/20, str. 154—156;
- Léger Fernand* — viz pozn. ke str. 82;
- 100 *Kandinskij Vasilij* — (1866—1944), ruský malíř žijící na Západě, jeden ze zakladatelů abstraktního umění (od 1911);
- 99 *Delaunay Robert* — viz pozn. ke str. 82;
- Metzinger Jean* — viz pozn. ke str. 94;
- Gleizes Albert* — viz pozn. ke str. 94;
- Jacob Max* — viz pozn. ke str. 94;
- 102 *Seurat Georges* — (1859—1891), francouzský malíř, monumentální figuralista, organizátor neoimpresionismu;
- Derain André* — (1880—1954), francouzský malíř a grafik; prošel vývojem od fauvismu přes kubismus k novoklasicismu.

FRANTIŠEK GÖTZ: SDRUŽENÍ MLADÝCH MORAVSKÝCH SPISOVATELŮ

Socialistická budoucnost 19, 1921, č. 34, str. 1—2, z 11. 2. 1921.

FRANTIŠEK GÖTZ: KAPITOLY LITERÁRNĚ KRITICKÉ (PROSLOV K VEČERU MLADÉ MORAVSKÉ POEZIE)

Socialistická budoucnost 19, 1921, č. 49, str. 1—2 a č. 50, str. 1—2 z 1. a 2. 3. 1921.

- 109 *Bouhélier Saint-Georges de* — vlastním jménem Stéphane Georges de Bouhélier-Lepelletier (1876—1947), francouzský básník, zakladatel básnické školy naturistů (opěvování prostých lidí a skutků „denního hrdinství“);
- Grehg Fernand* — (1873—1960), francouzský básník, kritik a esejista;
- Barzun Henri-Martin* — (nar. 1881), francouzský básník, jeden z členů Opatství créteilského a propagátor simultaneismu (1912, úsilí o kolektivní lyrismus); v knize *L'Ere du drame* (1912) požaduje báseň jako drama vyjadřující složitý konflikt mezi „řády“ — individuálním, kolektivním, univerzálním... — a tedy báseň jako nejvyšší stupeň lyrismu, polyfonie atd. (manifest „dramatismu“);
- Guilbeaux Henri* — (nar. 1884), belgický spisovatel, z počátku přívrženec unanimismu a autor teorie tzv. „dynamismu“ (1913, poezie měla přejít ze stavu statického do stavu dynamického, vyjadřovat pohyb a sílu moderního světa a jeho přeměny); za války přítel Leninův, později člen hnutí Clarté, dlouho vězněn; ještě později se stal trockistou a snad i spolupracovníkem fašismu. Postava velmi složitá a nedostatečně prozkoumaná;
- paroxysmus Verhaerenův* — Emile Verhaeren (1855—1916), belgický básník a dramatik, jednou linií své tvorby básník paroxysmu, opojení moderní civilizací;
- 111 *Leb mit der Welt im Frieden* — (čes. *Žij v míru se světem*);
- 112 *Výpravy k Já* — poprvé vyšlo 1900, 2. pozměněné vydání 1914;
- [....] — vypuštěn závěr přednášky charakterizující tvorbu Chaloupkovu, Chalupovu a Stejskalovu.

Tribuna 3, 1921, č. 0, str. 12, z 27. 3. 1921.

- 115 *Nebeský Václav* (Mario) — (1889—1949), český výtvarný teoretik, znalec francouzského poimpresionistického malířství; moderní umělce vykládá v jejich individuální odlišnosti;
defétisté — jako defétisté byli v poválečné Francii označováni intelektuálové — příslušníci hnutí Clarté, kteří bojovali proti válce, hlavně pacifistické křídlo Rollandovo. (Srv. studii Jaroslava Čecháčka Intelektuálové a válka, Revoluční sborník Devětsil, str. 70—84);
- 116 *Obrazy a předobrazy* — zde otištěno na str. 97;
- 117 *Orfeus* — viz pozn. ke str. 74.

JINDŘICH HONZL: HERECKÁ OTÁZKA NOVÉHO DRAMATU
A PROLETARIÁT

Červen 4, 1921, č. 4, str. 59—61, z 28. 4. 1921.

- 120 *Reinhardt Max* — (1873—1943), rakouský divadelní režisér, proslulý hlavně svým vedením velkého divadelního koncernu v Berlíně (1905—1932); od 1932 pracoval v Rakousku, od 1937 v USA. Podnikal četná turné se svým ansámblem a zasáhl svým vlivem celé světové divadelnictví své doby (u nás zaujal postupně Kvapila, Hilara, Bora). Uváděl především světovou klasiku, ale i moderní dramaturgiu. Jeho první velký režijní úspěch byla Gorkého hra Na dně (poprvé 23. 1. 1903), dále Tolstého Živá mrtvola (1913 a znovu později), 1916 uvedl Lenzovy protiměšťácké Vojáky a Büchnerovu Dantonovu smrt. 1917 založil volné sdružení Mladé Německo, v jehož rámci až do r. 1921 uváděl mladou expresionistickou dramaturgiu (R. Sorge, Žebrák; R. Goering, Námořní bitva; W. Hasenclever, Syn aj.). Násobil divadelní ilustrace velkolepým výtvarným komponováním svých před-

stavení a rozšiřováním jevištního prostoru (ideál „divadla jako lidové obce“) a proslul pronikavou prací s herci;

Nebožská komedie — divadelní hra Zygmunta Krasińskiego (1812—1859), velkého básníka polského romantismu, z r. 1834; byla uvedena Hilarem v jeho úpravě na Vinohradech 21. 11. 1918 v překladu Fr. Kvapila; *Svitání* — divadelní hra Emila Verhaerena (1855—1916), belgického básníka a dramatika, z r. 1898; byla přeložena St. K. Neumannem 1905, přepracována 1925; uvedena 7. 11. 1920 na Vinohradech v režii K. H. Hilara;

Coriolanus — tragédie W. Shakespeara, poprvé hrána 1607; K. H. Hilarem uvedena 23. 3. 1921 na Národním divadle ve Sládkově překladu.

STANISLAV K. NEUMANN: PROLETÁŘSKÁ KULTURA

Červen 4, 1921, č. 6, str. 87—89, z 12. 5. 1921.

FRANTIŠEK GÖTZ: DEVĚTSIL V BRNĚ

Socialistická budoucnost 19, 1921, č. 122, str. 1—2, z 28. 5. 1921.

- 131 *Edschmid Kasimir* — vlastním jménem Eduard Schmidt (1890—1966), německý spisovatel a teoretik německého expresionismu;
Krell Max — (1887—1962), německý básník a teoretik expresionismu;
Däubler Theodor — (1876—1934), německý básník hymnické poezie a literární teoretik, též autor esejů o expresionismu.
 [...] — vynechán odstavec kritizující recitační umění sl. Skaunicové.

Červen 4, 1921, č. 7, str. 106—108, z 20. 5. 1921, č. 8, str. 124 až 126, z 26. 5. 1921, č. 9, str. 139—141, z 2. 6. 1921.

- 135 Jareš Jaroslav — (1886—1967), český malíř, po převratu organizátor výtvarného života na Slovensku; je znám jako tvůrce čs. státní vlajky; vypracoval též mnoho architektonických návrhů, zejména ve spolupráci s arch. Vořechem. Ve výtvarném umění prosazoval alšovskou národní tradici;

Vořech Čeněk — (nar. 1887), český architekt a grafik, autor četných projektů činžovních a rodinných domů a návrhů pomníků a náhrobků;

- 137 Ingres Jean Auguste Dominique — (1780—1867), francouzský malíř, proslulý klasicista;

- 138 Beneš Vincenc — (nar. 1883), český malíř, 1963 jmenován národním umělcem. Od fauvismu a kubismu prvních obrazů přešel k malbě zářivých krajín a květinových zátiší;

Severini Gino — viz pozn. ke str. 94; kniha *Du cubisme au classicisme* vyšla 1921;

Gris Juan — (1887—1927), španělský malíř žijící od mládí v Paříži, jeden z nejsobitějších kubistů;

- 139 Tučný František — (1887—1952), český literární kritik, útočný hlasatel boje „východní kultury“ se „západní“ (a Moravy jako centra kulturního střetání s Prahou jako filiálkou Západu);

Nejedlý Otakar — (1883—1957), český malíř-krajinář tradičního ladění;

- 142 Girieud Pierre — (1876—1948), francouzský malíř, postimpresionista směřující ke klasicismu;

fauvistický postimpresionismus — též jen fauvismus, malířský směr pojmenovaný 1904, jehož hlavním prostředkem je intenzita barvy (čisté, nelomené tóny nanášené ve velkých plochách). Byl do jisté míry reakcí na impresionismus (proti analýze stavěl syntézu); z reakce na fauvismus vznikl kubismus. Nejvytrvalejší účastník — Henri Matisse (z ostatních po jistou dobu Derain, Braque);

- 143 citát z *Musaionu II* — poznámka nadepsaná l'Esprit nouveau, str. 79;

Musaion I. — míněn článek Jana Zrzavého *Vyznání umělcovo*, *Musaion*, „sborník pro moderní umění“, svazek I., z jara 1920, str. 67—68 (rediguje K. Čapek, vydává edice Aventinum Praha);

proti Poussinovi — Nicolas Poussin (1594—1665), francouzský malíř-klasicista; snahou o přísnou stavebnost obrazu působil na moderní umění;

- 144 p. Rada ve *Veraikonu* — míněn článek s nadpisem *Glosy, Veraikon*, umělecká revue, roč. VII, 1921, č. 1—2, str. 19—26.

- 147 studie A. M. Piši v *Červnu* — míněna studie *Knihy ze strachu a o strachu*, Červen IV, 1921, str. 22, 43, 56, 75, 91, ze 7. 4., 21. 4., 28. 4., 5. 5. a 12. 5. 1921.

ARTUŠ ČERNÍK: PROSTÝ SLOH

Červen 4, 1921, č. 12, str. 177, z 23. 6. 1921.

KAREL TEIGE: NOVÉ UMĚNÍ A LIDOVÁ TVORBA

Červen 4, 1921, č. 12, str. 175—177, z 23. 6. 1921.

- 151 Boccioni Umberto — (1882—1916), italský malíř a výtvarný i literární kritik, důsledný futurista; jeho spisy *Opera Completa* sebral a opatřil předmluvou Marinetti, 1927; nejdůležitější jeho kniha je *Futuristické sochařství a malířství*, 1914;

- 152 *Umanskij* Konstantin Alexandrovič — (1902—1945), ruský teoretik umění, stoupenec konstruktivismu. V osmnácti letech napsal knihu *Nové ruské umění*. Byl korespondentem TASS v řadě západních zemí, později vedoucím tiskového oddělení Lidového komisariátu zahraničních věcí, velvyslaneckým radou a velvyslancem v Mexiku. Zahynul při letecké nehodě. (Podrobně na něj vzpomíná I. Erenburg v knize *Lidé, roky, život*, sv. 3, str. 102—107);

knihy Josefa Čapky *Nejskromnější umění* vyšla 1920;

Rousseau Henri — (1844—1910), francouzský malíř-samouk

zvaný podle povolání též „celník Rousseau“, objevitel krásy prostých věcí, jehož dílo se až po jeho smrti zásluhou Apollinairovou stalo slavným a svou naivitou inspirovalo moderní umění;

- 153 *Salón Neodvislých* — fr. Salon des Indépendents, skupina francouzských výtvarných umělců založená 1884 s vlastní galérií, v níž mohli umělci vystavovat bez předchozího schválení poroty. Poprvé zde vystavovali kubisté, neoimpreesionisté, futuristé a příslušníci dalších avantgardních směrů;

Uhde Wilhelm — (1874—1947), německý historik umění.

VLADISLAV VANČURA: TVARY VĚCÍ

Červen 4, 1921, č. 12, str. 175, z 23. 6. 1921.

ARTUŠ ČERNÍK A JAROSLAV SEIFERT:
KULTURNÍ PRÁCE V ČS. KOMUNISTICKÉ STRANĚ

Rovnost 37, 1921, č. 182, str. 1—2, z 3. 7. 1921, a č. 191, str. 2—3, z 12. 7. 1921.

- 159 *Watteau* Antoine — (1684—1721), francouzský malíř, autor výjevů z galantních slavností, pastýřských her atd., v nichž portrétoval příslušníky šlechty;

- 163 *Skružní, Štolbové, Štechové* — mínění autoři měšťanských veseloher Josef Skružný (1871—1948), Josef Štolba (1846—1930) a Václav Štech (1859—1947).

KAREL TEIGE: NAŠE UMĚLECKÉ TOUHY

Rovnost 37, 1921, č. 198, str. 5—6, z 19. 7. 1921.

- 165 *v jednom brněnském deníku* — míněn článek Fr. Götze Devětsil v Brně, *Socialistická budoucnost* 19, 1920—1921, č. 122, str. 1—2, z 28. 5. 1921 — zde otištěno na str. 130 až 133;

knížka jednoho z těchto spisovatelů k tisku přichystaná — prózy a básně Ad. Hoffmeistra z let 1918—1921, přichystané k tisku pod názvem *Předobrazy*; vyšly až 1962 ve 4. sv. Výboru z díla A. H.

PŘÍPRAVNÝ VÝBOR PROLETKULTU: PROLETARIÁTU!

Rudé právo 2, 1921, č. 190, str. 1, ze 14. 8. 1921.

- 171 *Dědrasbor* — Dělnický dramatický sbor, založen 1920 při sociálnědemokratické Dělnické akademii, působil pak při Proletkultu; pod vedením Josefa Zory a v režii Honzlově prováděl hlavně sborové recitace básnických děl; zanikl 1922.

STANISLAV K. NEUMANN: PROLETKULT

Červen 4, 1921, č. 21, str. 282—283, z 29. 9. 1921 (pod šifrou N.).

A. M. PÍŠA: K ORIENTACI NEJMLADŠÍCH TVŮRČÍCH SNAH

Červen 4, 1921, č. 21, str. 287—290, z 29. 9. 1921, č. 22, str. 304—306, z 13. 10. 1921, č. 23, str. 320—322, z 27. 10. 1921.

- 179 *Durkheim* David Emile — (1858—1917), francouzský sociolog, základem sociologie je mu kolektivní vědomí, které působí svým tlakem na individuální vědomí a ukládá mu závazky; jeho teorie měly velký ohlas;

- 190 *Faure* Elie — (1873—1937), vlivný francouzský výtvarný kritik a historik; *Červen IV, 1921*, otiskl jeho stati *Estetika strojů a Umění a lid*.

STANISLAV K. NEUMANN: EPILOG

Červen 4, 1921, č. 26, str. 368, z 8. 12. 1921 (pod šifrou S. K. N.).

[.....] — vypuštěn poslední odstavec, inzerující první číslo Proletkultu.

FRANTIŠEK GÖTZ: O HOSTA A O TY, KTEŘÍ STOJÍ ZA NÍM

Socialistická budoucnost 20, 1922, č. 5, str. 1 a 2, z 6. 1. 1922 a č. 6, str. 1—2, ze 7. 1. 1922.

- 196 *Černíkův článek* — míněn referát Artuše Černíka Z časopisů v *Rovnosti 38, 1922, č. 3, str. 5—6, z 3. 1. 1922.*

Rovnost 38, 1922, č. 17, str. 3—4, č. 18, str. 3—4, ze 17. a 18. ledna 1922.

203 *Chalupa* Dalibor — (nar. 1900), český rozhlasový pracovník, ve 20. letech autor básní a próz projevujících silný vliv Wolkerovy tvorby (r. 1920 vydal básnickou sbírku *Brázda v duši*);

Stejskal Bohuš — (1896—1955), český herec a režisér, na počátku 20. let autor básní konfrontujících sladkost venkovského domova se zahálčivým životem měšťáků;

Vlček Bartoš — (1897—1926), český spisovatel, lyrik sváru mezi snem a skutečností; spoluzakladatel Literární skupiny a Hosta;

Knap Josef — (nar. 1900), český spisovatel a literární historik, prozaický zpodobitel intimních citových dramát převážně venkovského člověka;

Jirko Miloš — (1900—1961), český spisovatel a novinář, ve 20. letech senzualistický lyrik, později se jeho tvorba obohacuje o aspekt společenský;

Ráž Arnošt — (1884—1925), český básník, tvůrce subtilní poezie lásky k životu a bratrství prostých lidí, strýc Konstantina Biebla (společně s ním vydal sbírku *Cesta k lidem*, 1923);

Studie Smysl a klam expresionismu — Teigova studie tohoto jména nevyšla;

204 *povídky bratří Čapků* — míněny *Zářivé hlubiny*, 1916, a *Krakonošova zahrada*, 1918;

Bohyně, světice, ženy — básnická sbírka St. K. Neumanna z r. 1915;

unanimisté — přívrženci názorů Julesa Romainse, francouzského spisovatele, podle něhož se z náhodných skupin lidí vytváří hromadná lidská jednotka mající společné vědomí, kolektivní duši. Nevychází z motivace sociální, spíše z živlu mystického. (Souvisí volně s filosofií Durkheimovou.);

Philippe Charles-Louis — (1874—1909), francouzský spisovatel, čerpající z nejnižších sociálních prostředí, u nás velmi vlivný po 1. světové válce;

Clarté — (fr. = Jasno), sdružení kulturních pracovníků založené v Paříži r. 1919; mělo svou revui, své divadlo a mělo pracovat pro ideové sbratření národů odpovídající Internacionále („Internacionála myšlenky“). Jeho magnus parens byl Anatole France, hlavní členové H. Barbusse, R. Rolland, Victor Margueritte, P. Vaillant-Couturier, a další i zahraniční spisovatelé, jako Selma Lagerlöfová, Heinrich Mann, Stefan Zweig. V r. 1922 se hnutí rozdělilo na skupinu Rollandovu, která chtěla uchovat původní všelidský program mravního obrození lidstva, a Barbussovu s programem revolučně komunistickým. Po r. 1938 se skupina rozpadla;

Albert-Birot Pierre — (1876—1967), francouzský avantgardní básník a dramatik, tvůrce „plakátové poezie plenéru“ a nerealizovaných poetických filmových libret; vydával revui SIC, do níž psal básně „ke řvaní a k tanci“, bez interpunkce, rušící zásady prozódie a syntaxe;

Beauduin Nicolas — (nar. 1881), francouzský básník, zakladatel tzv. paroxystické poezie (1913), později autor manifestu, podle něhož lyrik má odhalovat intenzitu individuální existence účastníci se globální existence světa;

Dermée Paul — (1886—1951), francouzský básník belgického původu; dadaista, zakladatel revue Z a spoluvydavatel *l'Esprit nouveau*;

Picabia Francis — (1879—1953), francouzský malíř španělského původu, spolutvůrce dadaismu, kubista, potom přívrženec abstraktního umění;

Ribemont-Dessaignes Georges — (nar. 1884), francouzský spisovatel, autor básní, dramát a esejů, účastník hnutí dada a surrealismu;

Taussig Ervín — (1887—1914), český literát, psal básně, studie o divadle, eseje a kritiky, měl vliv na St. K. Neumanna a generaci z r. 1914; zahynul ve světové válce;

205 *Hiller* Kurt — (nar. 1885), německý esejista, jeden z politicky levě angažovaných expresionistů kolem časopisu *Die Aktion*;

Krohg Per — (nar. 1889), norský malíř, žák Matissův, později spíše realista;

- Zadkine* Ossip — (nar. 1890), francouzský sochař a řezbář, převážně figuralista (původem Rus);
Vasiljevová Marie — (nar. 1894), ruská malířka, sochařka a pracovnice v uměleckých řemeslech, žijící v Paříži; žákyně Matissova;
- 206 *pan Broj* — Richard Broj, pseudonym Richarda Fragnera (1893—1954), básnického soupevníka poválečných směrů; bratr spisovatele Benjamina Kličky;
recitační večer Několika — konal se 15. 12. 1921 v Mozarteu s názvem Druhý večer Několika. (První byl věnován hudbě.) V předem vydaném programovém prospektu se praví, že „skupina Několika nestojí za žádnou ze stávajících skupin“. Po úvodním slově R. Broje recitovala Eva Vrchlická texty A. Černíka, A. Hoffmeistera, J. Hory, M. Jirky, Zd. Kalisty, Fr. Němce, A. M. Píši, J. Seiferta, I. Suka, V. Vančury, L. Vladyky a J. Wolkera.
Hausenstein Wilhelm — (1882—1957), německý historik umění, pokoušející se o marxistickou sociologii umění;
Werfel Franz — (1890 v Praze — 1945 v USA), rakouský humanistický básník a romanopisec; zde se naráží na jeho první expresionistické básnické sbírky;
Hasenclever Walter — (1890—1940), německý spisovatel, především dramatik, výrazný expresionista.
- FRANTIŠEK GÖTZ: TROCHU POLEMIKY, TROCHU VYZNÁNÍ
- Socialistická budoucnost* 20, 1922, č. 19, str. 1—2, z 22. 1. 1922, a č. 20, str. 1—2, z 24. 1. 1922.
- 210 *Mercereau* Alexandre — (nar. 1884), francouzský spisovatel a esejista, spoluzakladatel Opatství créteilského, účastník pokrokových sdružení francouzských spisovatelů (Les Forgerons, Clarté), spolupracovník českých a ruských časopisů;
- 212 *Holitscher* Artur — (1869—1941), německý novinář, pobyt v SSSR líčí v knize *Drei Monate in Sowjetenrussland*, 1920;
Matthias Leo, pozdějším pseudonymem L. M. Lawrence, (nar. 1893), německý publicista, po 1933 emigroval do

- Mexika, nyní žije ve Švýcarsku, mj. autor spisů *Geistige Probleme in Russland*, 1921, a *Genie und Wahnsinn in Russland*, 1921;
- 213 *Landauer* Gustav — (1870—1919), německý spisovatel, člen sociálně demokratické opozice; byl zavražděn pravičáckými živly. Revoluci chápe jako mezidobí mezi starou a novou topií (= stabilizovaným denním životem). Zde může jít o některý z těchto spisů: *Die Revolution*, 1908, *Aufruf zum Sozialismus*, 1911, *Vorträge über Shakespeare*, 1920;
Přeskupené město — míněna asi Chaloupkova báseň *Před vítězstvím s podtitulem Mýtus příštího dne*, kterou vydala Moravskoslezská revue jako bibliofilii 1922.
Ko-ko-ko-dák! — divadelní hra Lva Blatného z r. 1922, protiměšťácká groteska;
- 215 *Sydow* Eckart von — (nar. 1885), německý filosof a výtvarný teoretik; jeho spis *Deutsche expressionistische Kultur und Malerei* vyšel 1920.

JIRÍ WOLKER: UMĚNÍ VŠEDNÍ ČI NEDĚLNÍ?

Var 1, 1922, č. 8, str. 251—254, z 15. 3. 1922.

- 218 *Polo* Edy — (nar. 1888), americký filmový herec, hlavně v dobrodružných filmech.

JIRÍ WOLKER: PROLETÁŘSKÉ UMĚNÍ

Var 1, 1922, č. 9, str. 271—275, z 1. 4. 1922.

FRANTIŠEK GÖTZ: PROGRAMOVÝ LETÁK

Z dubna 1922: uložen v Literárním oddělení Moravského muzea v Brně.

- 225 *Mixa* Vojtěch — (1887—1953), druhořadý český spisovatel, ve 20. letech odmítaný pro jednostranné zobrazování měšťanské erotiky.

Var 1, 1922, č. 10, str. 309—312, z 15. 4. 1922.

230 *proti výpadu Dykovu* — míněn článek Viktora Dyka v *Lumíru* 49, 1922, čís. 2, str. 106—109, z 16. 2. 1922, nazvaný *Laciný úspěch*. Reagoval v něm na Knapovo kladné přijetí Seifertovy sbírky *Město v slzách*, jemuž vytýkal přílišnou mírnost (sám považoval Seifertovu komunistickou pozici za pokrytectví). Na Dykův příspěvek reagovali polemicky Josef Knap v *Hostu* a A. M. Píša v *Proletkultu*. Dykův laciný úspěch přetiskujeme, protože se na něj často reagovalo:

Viktor Dyk: Laciný úspěch

Vzpomenu-li básnických počátků generace, v níž jsem rostl, a srovnám-li s nimi literární počátky mládí dnešního, ostře vynikne zásadní rozdíl. Tam, kde na naší cestě byl balvan za balvanem, je dnes cesta volná. Po debutantovi těchto let nežádají se léta obětí a léta odříkání; nepřichází krupobití kritiky, jež by zchladilo jeho hlavu. Úspěch zlevněl. V dvacítí letech docilují dnes mladí autoři toho, co nebylo dáno mládeži tehdejší po mnoha letech. Jsou jakousi pohádkou autoři, kteří by nemohli vydat knihy, a pohádkou dramatikové, na dlouhá a neproduktivnější léta vypuzení z české scény, jako se přihodilo Hilbertovi a jako se přihodilo mně. Generace, v níž jsem rostl, úzkostlivě se vyhýbala výtce literární kamaráderie; v tehdejších dobách nebylo zvláštním a mimořádným zjevem, že z nejostřejších kritik, napsaných o určitém díle, byla kritika nejbližšího druha autorova. Nebylo skupinového souručenství, které by pojišťovalo úspěchy. Byla to drsná výchova a vyžádala si obětí. Nebylo lehké probíjet se, a ti, kteří se neprobíjeli, nebyli vždycky nejhorší své generace. Mladí i staří trpěli stejně hypertrofií kritiky. Shledá-li kdo kdy, co soudobá kritika psala o dílech opravdu pozoruhodných a cenných, dojde k prapodivným výsledkům. Vyrůstali jsme v době, která měla

sklon podceňovat. Staří byli podezřelí, poněvadž byli staří, ale mladí nebyli méně podezřelí, poněvadž byli mladí. Výjimky byly, ale nestaly se nikdy pravidlem; pouze jediná literární firma měla svého oddaného a v prostředcích nevybíravého *commis voyageur*.

Mladí dnešní neprodělává drsnou tehdejší školu. Žije v době, která je ochotna přeceňovat. Má své orgány, v nichž účinně pěstuje skupinové souručenství. Ale dobývá také snadno a rychle pozic kdysi nepřístupných. Není nutno, aby dnešní debutant se probíjoval; kapituje se před ním předem. Jsou lidé, kteří nezadržitelně své chátrání snaží se maskovat literární politikou; a co by bylo účinnějšího, co by dovedlo podepřít sympatie přicházejících než lichotivá slova, kterým tak lehko a příjemně věřit? A jsou-li to — případ novoročního fejetonu F. X. Šaldy v *Tribuně* — lichotivá slova muže, jenž dovedl tak opovrženlivě psát o Písních poutníka a jenž se stal proslulým svou hašteřivostí? Milo a příjemno slyšet lichotivá slova; ale budou také štěstím pro ty, kteří je slyšeli?

Měla-li své oběti generace, z níž jsme byli, zdá se mi, že bez obětí ani generace dnešní nebude. Snad bude mít dokonce kašičková dnešní výchova, kde nenarazíte — dělejte co dělejte! — na nikoho a na nic, horší důsledky nežli tehdejší drsná výchova. Pouze odporem možno růst, a mládež dnešní nenalézá odporu. Málo kmetů najdete, kteří by s ní neskákali jako kůzlátka; málo mužů najdete, kteří by jí přímo řekli, co se jim nelíbí na ní. Zajisté není to dobré, bojí-li se stavitel Solness chorobně přicházejícího mládí. Ale nebyl by mi sympatičtější, kdyby nadbíhal mládí, aby zadržel zkázu, a kdyby dělal spolu všechny módy a módičky dne. Jsou přece umělci, kteří nezestárnou, zatímco zestárla mládí za mládím a generace za generací kolem nich. Mladí má svůj kouzelný opar a půvab všech možností; nezapomeňme však, že převážná většina vynikajících děl světových byla psána ve věku zralém. Hýčká-li se dnes talentky, až se udusí, není jich přespříliš škoda. Talentků bylo a bude dost. Hůře, sejde-li také opravdový mladý talent v neblahém prostředí měkkých.

A je-li už naše doba dobou augurů, není-li už odvahy odmítnout to, co odmítnutí zasluhuje, nerad bych nesl spoluvinu nejosudnější z vražd. Byla mi zaslána kniha „prvých veršů“ „Město v slzách“ básníka Jaroslava Seiferta. Vydalo ji komunistické knihkupectví a nakladatelství R. Rejmana, U. S. Devětsil napsal předmluvu a Karel Teige nakreslil jeho (sic!) portrét; a sotvaže vyšla kniha, objevily se lichotivé referáty. Kromě jiných ovšem také v „Cestě“. Napsal ho Josef Knap. A protože jsem četl knihu i referát, píšu tyto řádky o levném úspěchu. Josef Knap prohlašuje, že kniha Seifertova kotví v hluboké zkušenosti a v hlubokém pojetí lidského srdce. Mluví o těžkém zrně mravní a myšlenkové náplně knihy. A nezná silnější básně v básnické tvorbě své generace, než je Seifertova „Báseň úvodní“. Chtěl by ji opsat celou, ale stůžtež, praví, zde aspoň tyto verše:

„Svou slávou
nezvítězilo město nade mnou,
svým majestátem a velikostí mne neočarovalo,
miluji hvězdy, lesy, prameny, louky a květiny
a vrátím se v jejich náruč tajemnou,
avšak dokud z bratří mých trpěti bude jediný,
nebudu šťasten
a nespravedlností světa vzbouřen
dál jak teď
opřen jsa o zeď fabriky, budu se zalykat kouřem
a píseň svoji pět.“

Postoj Seifertův imponuje kritikovi. Budiž mi však k tomu dovolena glosa. Nevidím v knize nic, co by tento postoj odůvodňovalo. Zarazil mne při první lektuře svou nepravdivostí a zaráží mne teď, kdy jsem zrevidoval svůj dojem. Nevěřím prostě v mládí — byť toto mládí mělo ještě hlubší zkušenost než autor „Města v slzách“ — nevěřím prostě, že by trvale trpělo rozdílu utrpením [sic!], aby je smutek schvacoval v přírodě, již miluje, že by se vrátilo, ani se nerozhlédnouc, do protivného a zotročujícího města. Mládí má silné dojmy, ale také prchavé dojmy! Je to falešný zvuk. A básník knihou sám dokazuje, jak falešný. Stačí přečíst „Modlitbu na chodníku“, kde básník

— mnohem pravdivější — „lešti si sváteční střevíce, aby byly jako hvězdy zářící na dlažbě ulice“. Ale běda, také zde postoj! Básník nedovede vás ujistit — omlouvaje svůj hlad — že

„jediným krajcem chleba a jedinou rybou
nemohl bohužel nasytit tisíce“.

Zde se postoj blíží pokrytectví. Je v světě nepříjemnějšího cosi nežli mladý pokrytec? A jinde — ve „Večeru na pavlači“ — zase ten osudný postoj. V takový sladký večer — kdy na okamžik nestál Seifert v Bezručově postoji opřen o zdi fabriky, kouřem se zalykaje — hrála slečna domácích na klavír, ta malá blondýnka, již denně básník prosí, aby jej trochu milovala a před níž duše jeho kleká. Veliká láska stoupá v básníku od paty až k hlavě, rozechvěje se všecek, sladounké jak cukřík veršičky píše. Na vše zapomene, jenom píseň padá do ticha jako sebevrah do hlubiny. Ale „proklatě!“ Slečinka domácích proto jen probudila básníkovu něhu, aby náhle spustila zvesela a zprudka píseň, „již zpívají vlastenci a slečny v národních krojích, tu píseň, již papíroví legionáři udatně zpívávají, tu píseň drzou, provokující a dutě patetickou o černých čizmách a šavličce broušené na obě strany. Hujá!“ Z hlubokého snění plného kouzla básník procítl odhodlaně a sevřel dlaně. Ta píseň strhla obvazy a rány zas bolí; bolest, jež vzmuží k činu. Básník vymyslí si jiný konec: „také my neumřem na slámě, my také umřeme na poli, a když s koně spadnem, šavlička také zazvoní“. A v závěrečné básni ujišťuje nás opět, že bude ten, jenž v revoluci střelí první, ale také ten, jenž první padne a který první přiklekne, by zavázal raněným rány. Tartufferie lidskosti! V knize je několik pěkných veršů; toho trapného postoje nebýt! Té sociální etiky, které nevěřím! Toho velikého altruismu, který básník pózuje! A pózuje-li už kdo něco, co může být trapnější než póza nekompromisní lidskosti a ušlechtilosti? Kdyby se básník nenalíčil tak hezounce, mohl by být zcela příjemný chlapec, jak se zve sám v jedné básni. Chlapec s přednostmi a vadami, ale živoucí, pravdivý, skutečný! Ale to nestačí. Doba chce komunistické

fráze. („Nová, nová, nová je hvězda komunismu,“ ujišťuje U. S. Devětsil. Ale nepraví předmluva předtím, že „komunistická země rodí se v chaosu, jako bylo na počátku světa?“) Jenomže fráze dobové nemají dlouhého trvání. Přežijí se a zesměšní. Odvážil bych se dokonce říci, že se přežily a zesměšnily, kdybych právě nebyl četl referát Josefa Knapa.

JAROSLAV ČECHÁČEK: POLITICKÝ EXPRESIONISMUS

Proletkult 1, 1922, č. 17, str. 259—261, z 3. 5. 1922 (pod šifrou -jč-).

Čecháček Jaroslav — (1901—1945), komunistický, později sociálně demokratický publicista;

- 232 *polemika v Rovnosti a Socialistické budoucnosti* — začala Götsovým článkem O Hosta a o ty, kteří stojí za ním, v Socialistické budoucnosti 20, č. 5 a 6, 6. a 7. 1. 1922, pokračovala statí K. Teiga O expresionismu v Rovnosti ze 17. a 18. 1. 1922, nato reagoval Götz článkem Trochu polemiky, trochu vyznání v Socialistické budoucnosti z 24. a 26. 1. 1922 (všechny články zde otištěny), srv. str. 196—207;
- 233 *Spengler Oswald* — (1880—1936), německý filosof a historik; v díle *Der Untergang des Abendlandes*, 1919 až 1920, hlásá zánik Západu;
- 235 *Schickele René* — (1883—1940), německý spisovatel rodem z Alsaska, průkopník expresionismu; 1915—1919 redigoval časopis *Die weissen Blätter*, kolem něhož se shromáždili moderní básníci. Jeho knihou je míněn spis *Der neunte November*, 1918;

Překlad citátu: „Jsem socialista, ale kdyby mne někdo přesvědčoval, že socialismus lze uskutečnit jen bolševickou metodou, tak bych se, a nejen já sám, jeho uskutečnění zřekl“ — a dále: „My všichni chceme změnit svět. My všichni chceme spravedlnost. My všichni chceme říši, v níž si lidé navzájem dělají život snadným. — Tvrdím, že násilím se neuskuteční změna, jen výměna.“

JAROSLAV ČECHÁČEK: UMĚLEC A KOMUNISMUS

Proletkult 1, 1922, č. 17, str. 267—268, z 3. 5. 1922 (pod šifrou -jč-).

- 237 *Herzfelde Wieland* — (nar. 1896), vlastním jménem Herzfeld, německý komunistický spisovatel a nakladatel, spoluzakladatel hnutí dada. S bratrem Johnem Heartfieldem (= Helmut Herzfeld) založil pokrokové Malinkovo nakladatelství. Po Hitlerově nástupu k moci emigroval do USA, nyní žije v NDR.

FRANTIŠEK GÖTZ: NĚKOLIK SLOV O NAŠEM VYZNÁNÍ UMĚLECKÉM A SOCIÁLNÍM

Host 1, 1921—1922, č. 9, str. 185—188, z května 1922.

- 242 *Landauer Gustav* — viz pozn. ke str. 213.

KAREL TEIGE: NOVÉ UMĚNÍ PROLETÁŘSKÉ

Devětsil, Praha 1922, str. 5—18, datováno: na jaře 1922; nepodepsáno. Autorem statí je Teige, Seifert ji četl na několika večerech. Část byla otištěna bez uvedení autora v Proletkultu 1, č. 17, pod názvem Obrazy ze života.

- 248 *pražské učení Karlovo* — míněna diskuse v kruhu Varu 13. března 1922 v pražském Akademickém domě ve Spálené ulici, kde proslovil programovou přednášku Jiří Wolker (Proletářské umění, zde otištěno na str. 220—224); pořádající organizací byla Filosofická jednota;
- 251 *Severini Gino* — viz pozn. ke str. 94;
- 252 *Lalo Charles* — (1877—1953), francouzský estetik, představitel takzvané sociologické školy. Ideál krásy je mu závislý na životních podmínkách;
- Riegl Alois* — (1858—1905), rakouský dějepisec umění, badatel o vztazích orientálního a antického umění a jejich syntéze ve středověkém umění západní Evropy;

Guyau Jean-Marie — (1854—1888), francouzský filosof a básník, vyšel z pozitivismu, jeho filosofická i estetická koncepce má sociologický základ;

Worringer Wilhelm — (1881—1965), německý dějepisec umění;

Verworn Max — (1863—1921), německý fyziolog, zabýval se též filosofií umění;

Ruskin John — (1819—1900), anglický výtvarný kritik. Přes kritiku strojové výroby a obhajobu prvků lidové tvořivosti v oficiálním umění se dostal i k sociální kritice, vedené z idealistických pozic;

Morris William — (1834—1896), anglický spisovatel a výtvarník; snažil se obnovit umělecká řemesla na patriarchálním základě;

- 253 *Turner William* — celým jménem Joseph Mallord William Turner (1775—1851), anglický malíř krajin s bájeslovnou nebo historickou stafáží;

- 254 *Fouquet Jean* — (asi 1420—1480), francouzský malíř — miniaturista, jeden z průkopníků rané renesance ve Francii; *Clouet Jean* — zvaný Johannot nebo Janet (asi 1475—1541), francouzský malíř vlámského původu, portrétista francouzské královské rodiny. Jeho syn François C., zvaný též Janet, asi 1520—1572, otcův nástupce — portrétista; *Le Nainové* — bratři Antoine Le Nain (asi 1588—1648), Louis Le Nain (asi 1593—1648), Mathieu Le Nain (1607—1677), francouzští malíři, kteří často tvořili společně. Jejich obrazy ze života severofrancouzských venkovanů se vyznačují osobitým smyslem pro skutečnost; *Lorrain Claude* — (1600—1682), vl. jm. Claude Gellée, francouzský malíř-krajinář, svým zájmem o světlo předchůdce moderního krajinářství;

Chardin Jean-Baptiste Siméon — (1699—1779), francouzský malíř, podle staršího pojetí průměrný ilustrátor měšťáckého stavu, počínajíc impresionismem hodnocen jako jeden z předních francouzských malířů pro pravdivost pozorování a užití barvy;

Greuze Jean-Baptiste — (1725—1805), francouzský malíř moralizujících žánrových obrázků a psychologicky výstižných portrétů;

Vigée-Lebrunová Elisabeth Louise — (1755—1842), francouzská malířka líbivých podobizen příslušníků vznešené společnosti;

Lhote André — (1885—1962), francouzský malíř a výtvarný teoretik, od poimpresionistických počátků dospěl k systematicky propracovanému kubismu, později se přiklonil k novoklasicismu;

Galanis Demetrius-Emmanuel — (nar. 1882), francouzský výtvarník řeckého původu, známý hlavně jako ilustrátor, grafik, autor dřevorytů; tvořil v duchu realistického primitivismu, částečně novoklasicismu;

Bissière Roger — (nar. 1888), francouzský malíř, nakrátko kubista, později novoklasicista, vynikl v uměleckých řemeslech;

- 255 *Percier Charles* — (1764—1838), francouzský architekt, jeden z tvůrců slohu empír, budovatel Louvru a Triumfálního oblouku;

Fontaine Pierre François Leonard — (1762—1853), francouzský architekt, spolupracovník Percierův;

- 258 *Makart Hans* — (1840—1884), rakouský malíř, představitel patetické novobarokní malby;

Delaroche Paul — (1797—1856), francouzský malíř, autor historických obrazů a méně četných portrétů;

Gallait Louis — (1812—1887), belgický malíř a grafik, autor historických výjevů;

Piloty Karl von — (1826—1896), německý malíř, autor efektních historických obrazů;

Thoma Ludwig — (1867—1921), německý spisovatel, šéfredaktor satirického časopisu *Simplicissimus*, autor divadelních her, románů atd., psal satirické obrázky z bavorského maloměstáckého i vesnického života;

Defregger Franz von — (1835—1921), rakouský malíř tyrolských lidopisných žánrů a historických obrazů;

Rosegger Peter — (1843—1918), rakouský spisovatel, autor obrázků z venkovského prostředí;

- 262 *Papežův monoplán* — román Filippa Tommasa Marinettiho (1876—1944) z r. 1912;

Carrà Carlo — (nar. 1881), italský malíř, 1909—1915 přední člen futuristické skupiny, později s Chiricem před-

- stavitel takzvané metafyzické školy; od 1921 maluje převážně krajiny;
Soffici Ardengo — viz pozn. ke str. 90;
Valori Plastici — výtvarnická skupina založená 1919 (Carrà, Soffici, Chirico);
Chirico Giorgio de — (nar. 1888), italský malíř, v letech 1917—1930 usiloval o takzvanou metafyzickou malbu, tj. o vyslovení děsu z prostoru. Tím byl blízký surrealismu;
- 263 *Salmon* André — (nar. 1881), francouzský básník a prozaik; jako výtvarný kritik uváděl do nových směrů, zvláště kubismu;
- 264 *Gleizes* Albert — viz pozn. ke str. 94;
- 266 *Poslední Čech* — povídka J. K. Tyla z r. 1844;
Stolistá růže — básnická sbírka Fr. Lad. Čelakovského z r. 1840;
Tři doby země české — báseň Boleslava Jablonského z knihy *Básně*, 1841;
Tomíček Jan Slavomír — (1806—1866), český ohlasový básník a redaktor (nechvalně proslul ostrou kritikou Máchova Máje);
- 267 *directoire* — (francouzsky), přechodný sloh mezi stylem Ludvíka XIV. a slohem empírovým, jeden z projevů vůle k návratu k antické čistotě; uplatnil se výhradně v interiérech;
- 268 *Mocnosti Paříže* — román francouzského spisovatele Julesa Romainse z r. 1910;
Le Bon Gustave — (1842—1931), francouzský sociolog, sociální psycholog a politický spisovatel. Jeho soustava „davové psychologie“ měla značný význam pro prvotní období sociální psychologie i široký ohlas literární;
Tarde Gabriel de — (1843—1904), francouzský sociolog, věnoval se hlavně studiu kriminality a davové psychologie;
- 269 *Chennevière* Georges — vlastním jménem Georges Débile (1884—1927), francouzský básník, přívrženec skupiny Opatství créteilského a unanimistů;
Vildrac Charles — vlastním jménem Charles Messenger (nar. 1882), francouzský spisovatel, zakladatel Opatství

créteilského (1906); pak stoupenec unanimismu, poté autor realistických divadelních her a knih pro mládež ze života prostých lidí;

Arcos René — (nar. 1880), francouzský básník a prozaik, člen družiny Opatství créteilského;

Otec Perdrix — román Charles-Louis Philippa z r. 1902, do češtiny přeložen Karlem Tomanem 1918 (o ubohém životě vesničanů v kraji Bourbonnais);

270 *nickcarterovky* — dobrodružné romány psané různými druhořadými autory (John Russel Coryell, Thomas G. Harbaugh, Frederick van Renselaer Day) s hrdinou Nickem Carterem;

Carey Harry — (1880—1947), americký filmový herec, známý hlavně jako hrdina kovbojek;

misera plebs — (lat.), ubohý lid (v pejorativním smyslu);

272 *Ravenna* — italské město s nejhojnějšími a nejkrásnějšími památkami byzantského umění v západní Evropě;

273 *Lemonnier* Camille — (1844—1913), belgický spisovatel píšíci francouzsky. Psal též výtvarné kritiky a monografie o malířích. Ve svých románech spojuje flanderský lyrismus se zolovským naturalismem.

274 *anketa kteréhosi dýchavičného časopisu* — míněna anketa Mostu O literární příští — zde otištěna na str. 279—329.

JIŘÍ WOLKER: OCHRÁNCI UMĚLECKÉ SVOBODY

Var 1, 1922, č. 11, str. 355—357, z 1. 5. 1922.

276 *dr. Arne Novák v Lidových novinách* — nářážka na Novákův článek Manifest „proletářských“ básníků v *Lidových novinách* z 12. 4. 1922, str. 7 (odpověď na Wolkerovo Proletářské umění); zde otištěn na str. 292—294;

277 *v Národních listech věnoval nám p. Scheinpflug také pozornost* — Scheinpflugův článek Proletářské umění v *Národních listech* ze 16. 4. 1922, str. 1 (pod značkou ksg.); zde přetištěn na str. 300—303.

Viktor Dyk, Otakar Fischer, Josef Hora, Jarmil Krecar, F. V. Krejčí, Arne Novák, A. M. Piša, Miroslav Rutte, Karel Scheinpflug, Jiří Wolker, Karel Čapek, Miloslav Hýsek, Antonín Macek, F. X. Šalda, Antonín Veselý, Jindřich Vodák, Josef Knap.

Most 1, 1921—1922, č. 8—9, str. 105—114, a č. 10—11, str. 125—134, květen—červen 1922. Most redigoval a vydával Bohumil Kočí. Časopis zanikl po prvním ročníku.

282 *Sovova sbírka Jasná vidění* vyšla r. 1922, Kratochvílova kniha Cesta revoluce taktéž;

283 *est deus in nobis, agitante calescimus illo* — (lat.) Je v nás bůh, jeho podněty nás rozněcují (Ovidius, Fasti VI, 5);

285 *půl anděl a půl dobytek* — obměna výroku Pascalova o tom, že člověk není „ani anděl, ani zvíře“;

286 *lyrismus Taufrův, Krupičkův* — František Taufer (1885 až 1915), moravský básník z kruhu Moderní revue; Rudolf Krupička (1879—1951), básník a dramatik, autor poezie zastaralé již ve své době, vykazující jediný klad — melodičnost;

287 *spor mezi Dykem a Knapem* — míněn Dykův výpad v Lumíru 49, 1922, č. 2, str. 106—109, ze 16. 2. 1922 (nazvaný Lacínův úspěch) proti Knapovu kladnému přijetí Seifertovy sbírky Město v slzách v Cestě;

302 *babka Sancta Simplicitas* — (lat.) = svatá prostota. Narážka na Husova slova, kterými prý komentoval počínání ženy z lidu, která přinesla otep na jeho hranici;

Lloyd George David — (1863—1945), anglický státník, spoluvůdce mírových smluv po 1. světové válce, oblíbený v domácích lidových vrstvách, protože prosadil různé sociální reformy, aby zabránil rozmachu revoluční vlny; neúspěch janovské hospodářské konference v r. 1922 připravil mu volební porážku;

Poincaré Raymond — (1860—1934), francouzský prezident v letech 1913—1920, představitel francouzské buržoazie; *jen jediná* — tj. Neumannova báseň Nedříměj dlouho, dave!, Proletkult 2, 15. 5. 1922, pak v Rudých zpěvech;

305 *Chesterton Gilbert Keith* — (1874—1936), anglický spiso-

vatel, obránce katolicismu v publicistice i umělecké próze, bojovný tradicionalista;

307 *Štulc Václav* — (1814—1887), český básník, povoláním katolický kněz (posléze vyšehradský kanovník), proslulý zpátečník;

Sušil František — (1804—1868), katolický kněz na Moravě; je znám hlavně svým sběratelstvím národních písní, psal však také původní poezii, v níž mísil slovanství s katolicismem a napadal nové myšlenkové směry; *Lauda Sion Salvatorem* — (lat.), = Chval, Sióne, Spasitele, církevní sekvence složená Tomášem Akvinským r. 1269 a dosud zpívaná v kostelích o velkých svátcích;

Smetana František Josef — (1801—1861), český buditel, pracoval v přírodních i společenských vědách, pokoušel se však i v básnictví (básně vydány až 1905);

313 *juste-milieu* — franc., = zlatá střední cesta;

314 *Zráni* — literárněkritický čtrnáctideník, roč. I, č. 1, str. 2—6, ze 4. 4. 1919, Antonín Veselý: Od Kollára k Sovovi. (Nad knihou Sovových Zpěvů domova);

320 *filosofická kniha Klímova* — míněn spis „nejsilnějšího českého filosofického individualisty“ Ladislava Klímy (1878 až 1928) Traktáty a diktáty, 1922, o němž psal Šalda ve stati Filosof-básník v Tribuně, duben 1922; vyšlo v knize Časové i nadčasové;

321 *Znící svět* — básnická sbírka Miloše Jirka z r. 1922;

Město v slzách — básnická sbírka Jaroslava Seiferta z r. 1921;

Zelené demonstrace — básnická sbírka Františka Němce z r. 1921;

323 *Menschheitsdämmerung* — Symphonie jüngster Dichtung, něm., Soumrak lidstva — symfonie nejnovějšího básnictví, antologie K. Pinthuse z r. 1920;

Pinthus Kurt — (nar. 1886), německý divadelník a filmový kritik, propagátor expresionismu.

Var 1, 1922, č. 13, str. 418—420, z 1. 6. 1922.

- 330 *Jaroslav Jan Fišer* — vl. jm. Jan Lehovec (nár. 1893), prozaik (Fantastické novely, 1919, Ticho lesa, 1922) a publicista (Křesťanský mysticismus, jeho vznik a vývoj, 1923, Stručné dějiny světové literatury, 1925); viz *V. Dyk, Most č. 8—9* — Dykův příspěvek do ankety Mostu (Most I, 1921—1922, str. 105, zde otištěn na str. 279—280); *Rutte Miroslav* — míněn Rutteho příspěvek do téže ankety (Most I, 1921—1922, str. 111—112, zde otištěn na str. 297—300) i jeho články v *Cestě*, čís. 41—43;
- 331 *Suso Jindřich* — (1300—1366), mystik z řádu dominikánů, umrtvováním těla chtěl vyjádřit své spojení s bohem; jeho spisy přeloženy do češtiny už ve 14. stol.

LITERÁRNÍ SKUPINA: NAŠE NADĚJE, VÍRA A PRÁCE

Host 2, 1922—1923, č. 1, str. 1—4, z října 1922.

FRANTIŠEK GÖTZ: K FILOSOFII A ESTETICE
NOVÉHO UMĚNÍ

Host 2, 1922—1923, č. 1, str. 22—31, z října 1922.

- 343 *Mauss Marcel* — (1872—1950), francouzský sociolog, žák Durkheimův;
- Fauconnet Paul* — (1874—1938), Durkheimův nástupce jako profesor sociologie na Sorbonně, zabýval se hlavně sociologií morálky;
- Simmel Georg* — (1858—1918), německý filosof a sociolog, předchůdce německého pragmatismu zvláště ve filosofii dějin.
- 345 *v programovém prohlášení* — míněna nepodepsaná Teigova stať *Obrazy ze života*, *Proletkult 1*, č. 17, str. 257—258, z 3. 5. 1922; zde na str. 247—275.

Sršatec 2, 1921—1922, č. 48, str. 2, z 12. října 1922 (pod šifrou J. W.).

ARTUŠ ČERNÍK: UMĚLECKÝ PROTIKOMUNISTICKÝ
MANIFEST

Rovnost 38, 1922, č. 302, str. 6—7, z 2. 11. 1922.

- 352 *bj.* — *Burian Vladislav* (1899—1962), ve 20. letech redaktor *Dělnické neděle*, kulturní přílohy brněnské *Rovnosti*; koncem 20. let vyloučen z KSČ pro úchylné názory;
- 355 *Tři* — expresionistické drama *Lva Blatného* z r. 1920; *Brázda v duši* — básnická sbírka *Dalibora Chalupy* z r. 1920.

ARTUŠ ČERNÍK: RADOSTI ELEKTRICKÉHO STOLETÍ

Devětsil, Praha 1922, str. 136—142.

- 360 *Fatty* — vlastním jménem *Roscoe Arbuckle* (1887—1933), americký filmový herec, jeden z tvůrců americké filmové grotesky. Hrál postavy flegmatických tloušťků (odtud *Fatty*), jimiž nic neotřese;
- Seurat* — viz. pozn. ke str. 102.

KAREL TEIGE: UMĚNÍ DNES A ZÍTRA

Devětsil, Praha 1922, str. 187—202.

- 365 *Gaumontův týden* — *Gaumont Léon Ernest* (1863—1946), francouzský filmový producent, tvůrce prvních mluvených a později barevných filmů; od 1907 zavedl výrobu kinožurnálu *Gaumont Actualités*, vlastně prvního filmového týdeníku;
- 367 *Saki* — vl. jm. *Hector Hugh Munro* — (1870—1916),

- britský povídkář, oscilující mezi hrou fantazie a střizlivým racionálním pohledem;
- 369 *Behrens Peter* — (1868—1940), německý architekt, jeden z evropských tvůrců moderní architektury založené na účelné konstrukci a umělecké myšlence, učitel Le Corbusiera;
- Wright Frank Lloyd* — (1869—1959), americký architekt — urbanista;
- Perret Auguste* — (1874—1954), významný francouzský architekt; proslul svými urbanistickými studiemi mrakodrapového města;
- Garnier Tony* — (1869—1948), francouzský architekt-urbanista;
- Jeanneret* (Corbusier-Saugnier) — Le Corbusier, vlastním jménem Charles Edouard Jeanneret (1887—1965), francouzský architekt a malíř švýcarského původu, slavný svými velkolepými urbanistickými projekty; spolupracoval s malířem Amédée Ozenfantom v časopise *l'Esprit nouveau* a spolu s ním vydal knihu *Vers une Architecture*, 1921, podepsanou pseudonymem Le Corbusier-Saugnier;
- 370 *Hart William S.* — (1870—1946), americký filmový herec, proslavený filmy s postavou kovboje-mstitele Rio Jima, 1913—1922;
- Farnum Dustin* — (1875—1929), americký herec, proslavil se ve filmových westernech;
- Whiteová Pearl* — (1889—1938), americká herečka, symbol zdravé krásy a vitality;
- Coogan Jackie* — (nar. 1914), americký herec, známý hlavně svým výkonem ve filmu *Kid po boku Charlie Chaplina* (1921);
- Hayakawa Sessue* — (nar. 1889), japonský herec, zpočátku slavný jako představitel shakespearovského repertoáru; ve filmu hrál v letech 1915—1925 a byl představitelem zvnitřnělého herectví, významného pro vývoj filmové interpretace;
- 371 *Delluc Louis* — (1890—1924), francouzský spisovatel, filmový režisér a teoretik. Původně psal dobrodružné romány, vynikl však teprve ve filmovém oboru jako fil-

- mový kritik a zakladatel estetiky moderní kinematografie. Iniciátor avantgardního filmu v jeho nejranějších počátcích;
- Far West* — (anglicky) = Daleký západ;
- Laurencinová Marie* — (1885—1956), francouzská malířka a grafička, malovala hlavně jemné dívčí a ženské podobizny;
- 372 *Jensen Johannes Vilhelm* — (1873—1950), dánský spisovatel, autor seriálu románů-mýtů, u nás hojně překládaný;
- Leblanc Maurice* — (1864—1941), francouzský spisovatel detektivních románů s hrdinou Arsènem Lupinem;
- Nick Carter* — viz pozn. ke str. 270;
- Albert-Birot Pierre* — viz pozn. ke str. 204;
- Epstein Jean* — (1897—1953), francouzský spisovatel a filmový režisér polského původu, teoretik avantgardního filmu;
- Hamp Pierre* — vlastním jménem Pierre Bourillon (nar. 1876), francouzský spisovatel, autor série přesně dokumentovaných románů z různých sociálních prostředí;
- Mac-Orlan Pierre* — vlastním jménem Pierre Dumarchais (nar. 1883), francouzský spisovatel, autor satiricky zaměřených dobrodružných a reportážních románů; proslavil se svými válečnými reportážemi, které se staly významným podnětem pro literaturu faktu;
- Edschmid Kasimir* — viz pozn. ke str. 131;
- 373 *Satie Erik* — celým jménem Alfred Erik Leslie-Satie (1866—1926), francouzský hudební skladatel, patron mladé protiimpresionistické generace. Sám nedospěl k větším hudebním formám. Složil hudbu k nejslavnějšímu představení Ruského baletu, *Parády* (*Parade*), 1917;
- Karsavinová Tamara* — (nar. 1885), nejslavnější prima-balerína Ruského baletu *Ďagilevova*, partnerka Nižinského;
- Nižinskij Vjačeslav* — (1890—1950), ruský tanečník polského původu, člen *Ďagilevova Ruského baletu*, později vedoucí vlastního baletního souboru;
- Fullerová Loie* — (1873—1927), americká tanečnice, tan-

čila často s akrobatickými prvky; ráda používala světelných efektů. Později se přiklonila k tvarosloví antického tance. Svou světelnou estetikou měla vliv na vývoj scénického osvětlování;

Dalcroze — Emile-Jacques Dalcroze (1865—1950), francouzský hudební skladatel a taneční pedagog, vynálezce nové metody gymnastiky, která tělesné pohyby podřizuje elementům rytmickým;

cake-walk — (množné číslo cake-walks), druh společenského tance, moderního na počátku 20. let;

- 376 *Paderewski* Jan Ignacy — (1860—1941), polský pianista světového jména, hudební skladatel a státník. Za první světové války organizoval polský zahraniční odboj a r. 1919 se stal polským ministerským předsedou;

Gris Juan — viz pozn. ke str. 138;

Archipenko Alexandr — (1887—1964), ukrajinský sochař, od r. 1923 žil v USA. V letech kolem první světové války významný novátor v sochařství (absolutní plastika, kolovaná basreliéfy);

Laurens Henri — (1885—1954), francouzský sochař, kubista, později monumentální portrétista žen;

- 378 *Dermée* Paul — viz pozn. ke str. 204. Překlad jeho dvojverší: Sport, sport, nic než sport! Pokrok spočívá v lámání rekordů!;

- 379 *Survage* Leopold — (nar. 1879), francouzský malíř a výtvarný teoretik ruského původu, kubista; navrhoval též dekorace pro Ruský balet;

Utrillo Maurice — (1883—1955), francouzský malíř a grafik, převážně krajinář a malíř květín;

Lipchitz Jacques — (nar. 1891), francouzský sochař polského původu. Významný představitel kubistického a abstraktního sochařství.

Zadkine — viz pozn. ke str. 205;

Cendrars, viz pozn. ke str. 94;

Auric Georges — (nar. 1899), francouzský skladatel, kromě vážné hudby složil též hudbu k četným filmům, člen Šestky;

Poulenc Francis — (1899—1963), francouzský skladatel, hlavně malých komorních forem, složil též hudbu k ba-

letu *Les biches* (Srňky) pro Ruský balet 1924, člen Šestky; *Migot* Georges — (nar. 1891), francouzský hudební skladatel (též malíř a spisovatel).

JOSEF KODÍČEK: DEVĚTHNID
(IN MARGINE REVOLUČNÍHO SBORNÍKU DEVĚTSIL)

Tribuna 4, 1922, č. 305, str. 3—5, z 31. 12. 1922.

- 383 *Sturm und Drang* — (německy), název německého literárního hnutí koncem 18. století, které připravovalo romantismus; *Tvrdošijné* — uměleckou skupinu Tvrdošijných, která se ustavila po první světové válce, tvořili J. Čapek, R. Kremlíčka, V. Špála, J. Zrzavý, V. Hofman. Vyznávali kubismus a expresionismus;

- 384 *článek K. Teiga* — míněna stať *Umění dnes a zítra*, Revoluční sborník Devětsil, str. 187—202, citát ze str. 193, zde otištěno na str. 365—381;

článek Artuše Černíka — míněny *Radosti elektrického století*, Revoluční sborník Devětsil, str. 136—142, citováno podle str. 136, zde otištěno na str. 357—364;

- 385 „*Ž marxistického názoru...*“ atd. — citát ze studie *Nové umění proletářské*, Revoluční sborník Devětsil, str. 5—18, citováno podle str. 7. Zde otištěno na str. 247—275;

„*Není intuice a není inspirace...*“ atd. — citát z článku *Nové umění proletářské*, Revoluční sborník Devětsil, str. 5—18, citováno podle str. 7;

„*Múzy básníkovy*“... atd. — citát z článku *Nové umění proletářské*, srv. předcházející poznámku;

Hic Rhodus — (latinsky), celý výrok zní: *Hic Rhodus, hic salta!* = Zde Rhodus, zde skákej! (Aesopus, 203);

- 386 *mystické španělských aut* — autoři španělských mystických her z 15.—18. století;

- 388 *dílo Jaroslava Seiferta* — výňatek ze Seifertovy básně *Slavný den*, Revoluční sborník Devětsil, str. 99—100, později ve sbírce *Samá láska*, 1923;

napsal Vítězslav Nezval — báseň *Panoptikum* vyšla v Revolučním sborníku Devětsil, str. 108—109, později v *Pantomimě*, 1924;

- 389 *Jiří Wolker* — otiskl v Revolučním sborníku Devětsil básně Balada o očích topičových, str. 19—21, později v Těžké hodině, 1922, a Dvojzpěv noci, str. 134—135, zařazeno do Básní z pozůstalosti;
novela Vančurova — Cesta do světa, Revoluční sborník Devětsil, str. 110—133, knižně ve sbírce próz Dlouhý, Široký, Bystrozraký, 1924 (v pozměněné podobě);
- 390 *A. M. Píša* — báseň Jitřní smutek, Revoluční sborník Devětsil, str. 68—69;
Artuš Černík — článek Ruská výtvarná práce, Revoluční sborník Devětsil, str. 51—67;
Jar. B. Surček — článek Tendenční kreslíři, Revoluční sborník Devětsil, str. 146—155;
dopis dr. Jíry — stať Jaroslava Jíry O mladém umění ve Francii s podtitulem Dopis z Paříže, Revoluční sborník Devětsil, str. 156—167;
K. Teige a Vl. Štulc — míněny stati K. Teiga Nové umění a lidová tvorba, Červen IV, 1921, č. 12, str. 175—177, z 23. 6. 1921, zde otištěno na str. 150—154, i jiné, a stať Vladimíra Štulce Exotismus s podtitulem Úryvky z přednášky, Revoluční sborník Devětsil, str. 179—183;
Karel Schulz — úryvek z Básně na zeměkouli, Revoluční sborník Devětsil, str. 184—185;
- 391 *così fan tutti* — (italsky), tak to dělají všichni, obměna názvu Mozartovy opery.

FRANTIŠEK GÖTZ: O MANIFESTU LITERÁRNÍ SKUPINY

Host 2, 1922—1923, č. 3, str. 94—96, z prosince 1922.

- 393 *Čecháček* — míněn článek J. Čecháčka K programovému prohlášení Literární skupiny moravské v Proletkultu 1, sv. 2, č. 40 a 41 (1. 11. a 8. 11. 1922, s. 221—223 a 233—235);
- 395 *Černík Artuš* — míněn Černíkův článek Umělecký protikomunistický manifest, Rovnost 1922, č. 302, str. 6—7, z 2. 11. 1922 (zde otištěno na str. 352—356);
Dyk Viktor — míněn Dykův článek Manifesty v Lumíru 49, 1922, č. 8, str. 445—446, z 19. 10. 1922.

JIŘÍ WOLKER: MANIFESTY

Var 2, 1923, č. 1, str. 15—18, z 1. 12. 1922.

FRANTIŠEK GÖTZ: JEŠTĚ O MANIFESTU

Host 2, 1922—1923, č. 4, str. 126—128, z ledna 1923.

- 401 *nájezdý Jiřího Wolkeru* — Wolkerův článek Manifesty ve Varu II, 1923, č. 1, str. 15—18;
nájezdý A. M. Píši — Píšova stať Ještě k programovému manifestu Literární skupiny vyšla v Proletkultu 1, 1922 až 23, str. 266—268, 282—283, 300 a 317—319. Zařazujeme ji celou alespoň do poznámkového aparátu:

A. M. PÍŠA:

JEŠTĚ K PROGRAMOVÉMU MANIFESTU LITERÁRNÍ SKUPINY

Literární skupina založena byla na podzim 1920 nikoliv jako útvar s pevným programem, nýbrž jako volné sdružení, které mělo seskupit mladé umělce bez rozdílu politického vyznání i uměleckých cílů kolem měsíčníku Host. Ten tu byl tmelem a potom umělecké mládeže autorů bez přesnějšího odstínění programového. Když však během času se mladý kvas umělecký počal vyhraňovat a rozvrstvovat, když vystupoval tu do popředí Devětsil jako pevné, programově vyhraněné středisko komunistických umělců, byla nucena i LS hledat si programovou bázi a plodem tohoto rozhodnutí je manifest, otištěný v čele prvního čísla nového ročníku Hosta, k němuž je v témže čísle připojena studie Fr. Götze, který, možno říci, je dnes nejpronikavějším a nejpoučenějším kritikem mladého hnutí slovesného, teoretickým vůdcem LS a měl jistě rozhodující vliv na znění manifestu. Proto budeme o manifestu i o článku Götzově mluvit současně, neboť v tomto druhém jsou rozvedeny a odůvodněny jednotlivé teze manifestu. Jednotliví členové LS a z nich zejména Götz již dříve přihlašovali se k socialismu, ale v přítomném manifestě činí tak celá LS a vedle toho proti někdejšími hlasům

jednotlivců z LS o jejich poměru k socialismu pozorujeme tu zdánlivý odklon nalevo. LS uznává za první předpoklad k růstu nového života revoluční změnu hospodářského systému a tím celé společenské soustavy. Tím zdánlivě blíží se marxistickému komunismu a také Devětsilu, který svým programem stojí na podkladě dějinného materialismu a je komunistickým svazem umělců. A nepokládal bych za příliš smělé tvrdit, že na tento zdánlivý pochod doleva u LS v jejím poměru k socialismu měla částečný vliv i teorie a činnost Devětsilu.

Mluví o *zdánlivém* pochodu doleva a tato slova nepotřebuji zde odůvodňovat, neboť tak učinil již soudruh Čecháček, jenž dokázal na těchto místech, jak LS svůj postup nedomyslí. Ustoupila tam, kam ustoupit musela, ponechávajíc si zároveň zadní dvířka, jimiž by mohla dále uplatňovat svůj maloměstácký humanismus. S. Čecháček názorně ukázal, jak LS upadá v rozpor, přihlašuje-li se na jedné straně k nutnosti sociální revoluce, jež předpokládá samozřejmě třídní boj a tudíž i třídní nenávisť, a na druhé straně hlásá lásku všech ke všem, humanitu a pohrdání násilím, což prakticky neznamená nic jiného než popření třídního boje a tím i sociální revoluce. S. Čecháček upozornil na tyto předpoklady a na to, jak poměr LS k sociální revoluci je povrchní, neupřímný, nemožný. A o tom, že s. Čecháček si rozpory v manifestu nevykombinoval, že jeho důkazy o tom, že LS se k sociální revoluci přihlásila jen vnějšně, ve skutečnosti zůstávají stejně stoupenkyní humanismu jako dříve, o tom vedle dokladů Čecháčkových a teorie LS můžeme přinést výrazný dokument i z její praxe; manifest mimo jiné podepsal i Josef Knap, organizovaný agrárník, jenž ve svých statích v duchu dr. M. Rutteho hlásá individualismus, byť humanisticky zvládnělý, jako základnu nové tvorby. Již tento fakt zarážel by sám o sobě. Avšak Josef Knap měl tolik čestné odvahy, že dříve než manifest podepsal, zaslal jeho původcům list, nedávno otištěný ve Venkově, v němž svůj podpis činí závislým od souhlasu LS s tím, že on vykládá si manifest ve smyslu všelidského humanismu, jenž chce srdce všech lidí naplnit láskou a tak připravit cestu

novému životu společenskému. Dále nemůže v důsledku svého agrarismu (z něhož dnes mnozí u nás chtějí činit světový názor!) souhlasit s tím, že teorie LS chce hledat zárodek budoucího, vyššího typu člověčského v dnešním proletáři, neboť stejně prý možno nalézt jej v rolníku pracujícím na půdě atd. atd. Jak zřejmo, Josef Knap podvrací zde základy, na nichž každý opravdový revoluční socialismus musí stát, a vedle toho velmi zřetelně, že to nepřipouští pochyb, manifestuje pro křesťanskou humanitu v její moderní formulaci, staví se okázale zády k těm odstavcům, v nichž LS přihlašuje se k sociální revoluci. Přes to přese vše vůdčí kruhy LS tento „výklad“, jenž dává Knap programu LS, připustily. Toť případ ad oculos. Zde se názorně přesvědčujeme, že manifest LS není výrazem jejího vyhranění, nýbrž jsa sám pln antinomií, sdružuje pod svou pohostinnou střechou konglomerát všech možných živlů, z nichž každý po svém si program LS vykládá, činí k němu své dodatky a výhrady. Jestliže LS jako celek nechala si zadní dveře pro svůj humanismus, jednotliví z jejích členů vedle toho nechávají si každý zase individuální zadní dvířka pro své výklady a výhrady. LS jeví se nám tu jako tlum, abych užil oblíbeného slova Götzova, vnitřně chaoticky různorodý, držící se toliko vnějšími pouty, o jejichž podkladě a povaze nechceme zde mluvit. Jakmile ty odpadnou, LS se roztrhne, neboť není tu jednotitele vnitřního.

Touto svou situací připomíná nám, máme-li se uchýlit k příkladu z praktického života politického, stranu československých socialistů. Avšak tato podoba není jen zcela vnější. Programové prohlášení Literární skupiny bylo prý velmi příznivě pozdraveno v brněnském orgánu československých socialistů. Na adresu LS tam bylo řečeno, že to, co postuluje LS, je plně obsaženo v programu této strany. I ten je stmelěn z ideologie původem křesťanské a vedle ní jsou tu ohlasy marxismu. I čeští socialisté uznávají nutnost, aby výrobní prostředky dostaly se do rukou pracujících, avšak vedle toho zdůrazňují požadavek mravní výchovy lidu k revoluci. Totéž, byť v jiné trochu formě snad, říkají i slova manifestu. Prvou podmínkou

je prý sice pád soukromokapitalistického režimu, ale ruku v ruce musí jít výchova srdce, ducha, mravnosti. Je-li něco *pravou podmínkou*, můj činný zřetel se musí v první řadě k tomu obrátit, pak teprve lze přikročit dále. Nepopírám, že mravní meliorizační činností lze mnoho získat, ale je to poměrně velmi málo proti počtu těch, u nichž mravní výchova je vzápětí křížována, umlčována, neřku-li vůbec znemožňována neblahými a drtivě silnými vlivy společenského prostředí. Možno získat určitý počet, ale gros lidu zůstává v stejné tmě, která je lovištěm kapitálu a kterou právě proto kapitál žárlivě střeží. Nutno v první řadě změnit nepříznivé, útláčné poměry společenské a tehdy teprve zde bude dosti místa, dosti vzduchu a slunce, v němž srdce i duch by mohly volně růst k lásce, čistotě a vzájemné pomoci. „Život se nezlepší mechanismem výroby,“ praví Götz a zamýšlí to jako výtku proti marxismu. Ovšem, ale vždyť to také nikdo netvrdí. I nám je změna hospodářské struktury toliko stupněm k dosažení nového svobodného a harmonického slohu životního. Ale je nám skutečně *pravopodmínkou*, jsme přesvědčeni, že dokud ta nedojde ukojení, že veškeré pokusy o povznášení člověka v jeho srdci a mravních vztazích jsou šalebnou hrou, sebeklamem, který nutně ztroskotá při prvním setkání s drtivou determinací společenských poměrů, v nejlepším případě pak přinese výsledky žalostně neúměrné vynaložené energii. Dokud jsme svíráni klecí kapitalistického řádu, je fantazií snít o osvobození srdce a ducha. Charakteristické je, že v praxi tyto mravní momenty proti „mechanicky materialistickému“ řešení marxismu vyzdvihují právě strany, o jejichž socialistické zásadnosti a revoluční vůli dlužno mít pochyby co nejodůvodněnější.

Námítka, s níž zde Götz přichází proti marxismu, je velmi stará a oživil ji svého času u nás měšťácký kritik dr. Rutte ve své knize Strach z duše článkem Paradox marxismu. A k tomuto svému prvenství se také všim právem hlásil v Národních listech, když psal o manifestu LS. Zcela právem řekl, že teze, s nimiž dnes členové LS přicházejí, pokud jsou zaměřeny proti marxismu, přednesl už on před dvěma lety, a my již tehdy měli možnost je vy-

vrátit. Götz s LS dostává se tu bezděčně do příbuzenské blízkosti, která mnoho napovídá. Nutno vůbec konstatovat, že manifest LS i s článkem Götzovým byly měšťáckým tiskem uvítány s překvapujícím jásotem, až snad na Arne Nováka, který hudruje, jak jen spatří červený šátek. Tento zjev je velmi vysvětlitelný: neboť při pohledu jen trochu zevrubnějším lze vidět, že přihlásila-li se LS k sociální revoluci, je to cosi velmi platonického, přihlédne-li se na druhé straně na prudké výpady proti marxismu, jež svým zdůrazňováním dostatečně svědčí, že jsou pravým hlasem smýšlení LS, jejího humanismu a odporu k přímé, bezohledné akci revoluční.

S útoky na marxismus, jež na mne činí dojem, že vznikají z estetické štítivosti před konkrétně syrovým pohledem na hospodářskou a společenskou skutečnost životní a z křečovitého idealismu, vypořádal se na těchto místech již s. Čecháček. Götzovy námitky proti marxismu vrcholí tvrzením, že nemůže být základem dnešního umění, jak hlásá Devětsil.

A já zde tedy musím říci Götzovi, že znaky, které on u mladého umění předpokládá a žádá, uvedli jsme vesměs již před časem, před půl rokem či před rokem. Vyslovili jsme je, přestože stojíme na té nemožné půdě marxismu, kdežto Götz na ni nevstoupil. Například: mluví-li Götz v první kapitole svého článku proti pragmatickému pojetí pravdy jako pomůcky k individuálnímu a individualistickému zvládnutí životní skutečnosti a zdůrazňuje-li sociální tendenci pravdy, můžeme my zde vznést svůj posudek o knize J. L. Fischera z 13. čísla Proletkultu, kde proti Fischerovu pojetí pravdy, jež pod vlivem pragmatismu je jedinečná, psali jsme, že pravda „má-li býti cosi živoucího, má-li býti hybnou silou, může nám dnes vyrůsti toliko z podkladu kolektivní zkušenosti, zájmu a vůle“. I my již kdysi v polemice s dr. Ruttem, po jehož boku se Götz ocitá ve svém boji proti marxismu, jsme žádali sociální vědomí jedince, jeho pěstování v kolektivní typ, v bytost, jež nežije sama v sobě a sebou, ale vztahem ke kolektivu. A od té doby tento svůj požadavek nového lidství i tvorby jsme měli příležitost nesčíslněkrát opako-

vat. Dle Götze jedním z předních rysů nového sociálního umění bude primitivismus, jeho bezprostřednost v pohledu i výrazu. Avšak i tento znak jsme před časem již zdůraznili, když jsme v anketě zaniklého Mostu byli požádáni o svůj soud o nové tvorbě, zatímco v Götzově knize, obírající se problémy a zjevy mladého umění slovesného, nebylo o primitivismu výraznější zmínky. V souvislosti se svým požadavkem primitivismu vyzdvihuje Götz i manifest úlohu, již v novém umění bude hrát srdce.

Tento jednostranný kult srdce připomíná mi příliš lámáním jednoty v člověku opět na cit a rozum. Proč to? Nám jde o celého člověka. To zdůrazňuje sice i manifest obrace se proti pouhé rozumovosti předcházejících období vývojových, ale o kus doleji výlučně vyzdvihuje srdce. Bojím se, aby nezvrhlo se to v citlivůstkářství, k němuž mnozí z nás mají ještě tak blízko, v přelétavé zmitání nálad, pro něž v LS je více půdy než kdekoli jinde, soudě dle tvorby jednotlivých členů; když syntéza, tož úplná a důsledná! Jde nám o všechny možnosti a volnosti vnitřní, aby doplňující jedna druhou svobodně rozkvetly a napjaly se jedním směrem, k dělné přípravě nového života, k tvorbě nového lidství. Nová tvorba měž plnost a bezprostřednost citu, velkorysost a jednoduchou pravdivost gesta i slova, ale vyznačuj se i jasem myšlenky, ideovou konstruktivností. Nechť je mužná a přitom nepatectká, nechť je vřelá jako srdce samo a přitom kovové citové kázně. A bojí-li se někteří ideové poezie, nechť nezapomínají, že nechceme, aby to byla poezie formulek vnějšně navoděných, jež neprošly výhní srdce a nestaly se světlem skutečnosti nejprostší a nejživější. A požaduje-li konečně Götz od mladistvého umění, aby bylo nesené vůlí po pevné formě, můžeme ukázati jen na řadu svých statí, v nichž vznášíme týž požadavek tvaru pevného, nosného, plně vykrystalizovaného. Tedy, jak vidno, to, co zdůrazňuje a postuluje manifest i studie Götzova na mladé tvorbě, to my již vyslovili před časem. Nevydávali jsme ovšem své vývody za poplašný výkřik, za výstražné světlo, krátký signál, na což se manifest zvětšuje sebevědomým jeho původcům, neřekli jsme to s divadel-

ním patosem, avšak řekli jsme to. Vyslovili jsme tytéž požadavky a podmínky přesto, že postavili jsme se neváhavě na základ marxismu, který je Götzovi a jeho druhům tak nestravitelný a jenž, jak oni dekretují, „nemůže být ani základem nového umění“.

Pro svůj názor dovedl Götz sehnat toliko dva důvody, a to ještě stěží. Neboť opakovalo se tu prostě to, nač poukázal s. Čecháček, když hovořil o Götzových útocích proti marxismu. Götz totiž vytvořil si o programu Devětsilu určitou zkreslující představu a nyní neútočí proti programu, avšak donkichotsky vyjíždí na polemickou výpravu proti větrnému mlýnu své představy. Prý se chceme „zcela pasívně přizpůsobit své třídě, proletáři v tomto dnešním stavu“, kdežto oni chtějí budovat svou poezii „na názorovém světě proletáře — ale proletáře nového, lepšího a čistšího, neboť každou realitu dovršujeme věrou, utopií, tím co přijíti má“, praví se v manifestu. Tedy to, co nám vnucuje Götz, není prostě pravda, nýbrž my více než před rokem v článku K orientaci mladých tvůrčích snah jsme napsali: „Z pralesů tmy vynořuje se nám povolna nový člověk. Přichází jako barbar a apoštol. Aby jednou rukou bojoval a druhou kladl základy budoucímu řádu. Je to dělník. Zajisté nikoliv ten, kterého denně potkáváš, nikoli ty ani já zajisté, ale výtažek nás všech, květ vyrůstající tisíci kořeny z kolektiva, souhrn a nejvyšší možnost nás všech a přitom zkratka a nápořád budoucnosti. Vychází z chaosu čistý, nedotčený zvykem a mdlobou minulosti, z výše budoucnosti pohlížeje na dnešek. Jeho pohled je velkorysý, jednoduchý a reálný. Cizí lidem starého světa, překvapující a děsící je pro své city, touhy, myšlenky, moudrost, jež jsou příliš vzdáleny vnitřnímu ústrojí dnešního typu a těžce se derou na povrch. Skrývá se tu netušený duchový kosmos, který se nenabízí, ale musí být osvobozen hlubokým, soustředěným a trpělivým pohledem, který noří se s láskou zanícenou až v zapomenutí.“ Nechť je mi prominut tento citát, byl jsem však nucen jej uvést, abych názorně ukázal, že to, co se nám imputuje, je produkt vlastní fantazie těch, kdož manifest psali. Že své námitky uměle vykonstruo-

vali, jen aby měli v ruce něco, čím by dokázali, že my jsme na scestí, stavíce se na podklad marxismu, a oni že se od nás odlišují. My nejenže říkáme a žádáme totéž, ale řekli jsme to rok před zrozením manifestu, což útočníky uvádí v postavení tím komičtější.

Dále volá manifest, že ti, co jej podepsali, předsevzali si tvořit „předobrazy nového dělníka-tvůrce, nové tvary života, lásky, manželství (!)...“ Avšak i my v shora zmíněném článku jako znak, po němž opravdu mladé umění poznáme, vytyčili jsme jeho nové pojetí lidských vztahů, lásky, cti, života i smrti, štěstí i bolů. Tedy opět prohlásili jsme to, čeho se dočítáme nyní v manifestu LS. Od té doby jsme svůj požadavek mnohokrát opakovali a znovu jej zdůrazňujeme, spatřujeme-li, že v tvorbě Horově, Seifertově nebo Wolkerově se nám stále více naplňuje.

„Naše poezie je tedy realismus prosvícený sociální utopií,“ praví se v manifestu. Utopie však není něco, co může být zahrnuto jen ve vnitřním obsahu, nýbrž odrazí se i v způsobu slovesného podání. Avšak chceme-li v poezii vytvářet nové jistoty životní, nové pojetí lidských vztahů, musíme jim dát všechnu moc skutečnosti, aby nebyly pouhým vzdušným preludem utopistickým, ale aby měly dostatek síly, mají-li přesvědčovat, mají-li působit na vytváření, hnětení nového typu člověckého čili má-li být umění normativní, jak žádá Götz. Normativní umění předpokládá reálnost. To naznačuje i Götz, ale vzápětí zeslabuje svůj názor, tvrdí-li, že poezie je svět hodnot proti světu skutečností (sic), svět utopie proti světu skutečnosti (sic). To dle našeho soudu rozhodně nikoliv. I poezie musí býti světem skutečnosti, skutečnosti skutečnější než život, zmocněnější, svéprávné. Úkol mladé tvorby spočívá v tom, aby budoucnost zpřítomnila, dala jí tělo, krev, dech, aby hodnota nezůstala hodnotou, ale stala se člověkem, jeho činem a vztahem, utopie aby neuvízla v preludním lomu vzdušných vrstev, avšak stala se životem, dějem, skutečností, bytí duchovní.

Další zbraní, s níž proti nám Götz harcuje v polemic-kém těžkoodění, je výtku vyplývající z falešného předpokladu, že nám je základem i ideálem dnešní typ proletáře.

V důsledku toho chceme prý hovětí jeho zálibám, leckdy ne dosti čistým. V 17. čísle Proletkultu, jež bylo věnováno Devětsilu, byl úvodní článek Obrazy ze života a tam se Götz dočetl, že prý chceme dávat třídě to, co žádá, to jest: indiánky, bufalobilky, detektivky — vše hodně srozumitelné a jasné, poutavé a vzrušující; podobná ctihodná také literatura, zvrhlý plod měšťácké třídy, již ani sebeprudší senzace nebyla dost ostrá, taková zrůda literární má prý býti předkládána proletáři a ovládati jeho duši, stěžuje si Götz. Jako není pravda, že východiskem a ideálem je nám dnešní typ proletáře, nýbrž až jeho vyšší stav, v němž se rozvine v novém slohu životním, po revolučním převratu společenského řádu dnešního, zrovna tak je nepravdou, co nám zde připisuje Götz. Kdyby si pořádně přečetl zmíněný článek, našel by tam, kde je řeč o indiánkách a detektivkách: „Ty literární odrůdy, a mnozí z vás řeknou: zrůdy, jsou dnes skutečně jedinou a nejvlastnější lidovou literaturou. Jsou, pravda, špatnou slovesnou tovární prací, jako špatnou tovární prací je nábytek dělníkovy jizby: jsou to strusky měšťácké kultury, jako dělnické čtvrti jsou jakýmsi odpadkem industriálního kapitalistického velkoměsta.“ Zde je tedy tato literární odrůda odsouzena ještě více než u Götze. Proč tedy upozorňoval J. Seifert, autor článku, na oblibu indiánek a bufalobílek v širokých vrstvách čtenářstva? Jistě ne proto, že by chtěl nabádat mladé umělce, aby psali indiánky a bufalobilky, aby je psali tak špatné, hnusné, jak se dnes kolportují, jen za tím účelem, aby mladí učinili své umění lidovějším. Nikoliv. Zajímalo jej, proč se těší takové oblibě, chtěl vysledovat povahu lidových zálib. To neznamená ještě, že je chtěl ukojovat způsobem, jakým se to činí dnes. Jisto však je, že naplnit tyto záliby nutno je, chceme-li se lidu přiblížit. Neboť že dnes umění je od lidu odloučeno, že je pro úzký kruh vyvolených, nebude nikdo pochybovat.

Obrátiv se k indiánkám a k filmu poznal totéž, co poznal Wolker ve svém článku ve Varu Umění všední a sváteční, že totiž lidu se líbí u zmíněné literatury a ve filmu jejich prudce spádový dějový pohyb, činná hrdin-

nost reků, dobrodružnost mravně silná a čistá. Tyto záliby musí mladé hnutí uspokojit způsobem hodnotným, chce-li se nejen přiblížit lidu, avšak chce-li být dle našeho soudu vůbec mladé. Vždyť tyto znaky přece u mladého hnutí slovesného ustavičně zdůrazňujeme: 1. dějovost, a to nejen v povídce a románu, jichž se nám dosud od mladých řídce dostává, ale i v poezii, jak jsem to zdůraznil svého času v samotném Hostu, orgánu LS. 2. Činorodou sílu hrdinství, jež vyvěrá z člověka, jenž neztrácí se v sobě, není vnitřně rozložen, sesut a tím neschopen činné akce v zájmu dobra a lásky, a konečně 3. dobrodružnost, již nutno odkrývat v zdánlivě šedém okolním životě prostých lidí, což je nejtěžší. Prvé dva znaky jsou právě prudkou reakcí na psychologismus, proti němuž se vyslovuje i Götz. Neboť psychologismus způsobil, že člověk se stával problémem sám pro sebe a neviděl ostatních, piplavě zavrtával se do svého nitra neschopen k činné účasti na životě; a z psychologismu přepěstěně individualistního vyšla i náladovost impresionistů, jež ochromila epický živel napřed v poezii a potom ochromila dějový pohyb i v povídce i románu. A konečně k 3. bodu, k dobrodružnosti, již žádá lid a kterou žádáme a milujeme i my. Dosti rozšlapávaných estétských duchaplností a hříček, dosti nudných filosofických traktátů, chceme dějovou linii, plastické příběhy, hrdinské, mravně krásné postavy ve vyšším smyslu mravnosti i hrdinství, ve smyslu sociální družnosti a odpovědnosti. Řekli jsme shora, že dobrodružnost nutno v první řadě odkrývat v okolním, zdánlivě šedém životě. Pod tento šedivý povrch se musí prohloubit zrak básníkův k hrdinství a dobrodružnosti prostého člověka. Neboť, jak řekl Wolker v zmíněném článku, lid nemá rád romány, dramata, filmy ze života hrabat, knížat atd., protože jsou to hrabata a knížata, nýbrž prostě proto, že jsou činní, hrdinští, dobří a krásní, kdežto chudý člověk je vždy představován v podobě, v níž ho možno jen litovat nebo se mu smát. Zde, kolem nás nutno v první řadě hledat půdu nového umění, jeho dějovosti a dobrodružnosti. To ovšem neznamená, že by se neměly a nesměly psát povídky indiánské a detektivní. Proč ne?

Nezáleží přece na látce, ale na způsobu, jakým ji pojmu a zhnětu. Avšak i v takovýchto povídkách musí se chvěť živý vztah autorův k bolestem jeho časového i prostorového okolí, neboť nebylo-li by toho, vytvořil by věc zcela bezcennou. Nebudeme si přece namlouvat, že dovede nám autor písíci zde uprostřed střední Evropy, za jejíž hranice se nikdy nedostal, říci něco podstatného o exotických krajích a lidech. Více než jeho celý indiánský román dovede nám o nich říci jedna jediná melodie indiánské písně, jediný verš indiánského básníka. V indiánských prózách Vančurových vidíme, jak možno i zde uplatnit živý vztah k smutku přítomného života a k touze dnešního člověka. A je charakteristické, že tento autor vyvážil z našeho přítomného života prózy nasycené primitivní dobrodružností. Dovede-li to, pak věříme, že neutíká se k exotickým motivům z vnitřní slabosti před tvrdostí života, který nás obklopuje, a podruhé z umělecké nedostatečnosti k uměleckému zvládnutí složité okolní skutečnosti. V prvním případě by to byla recidiva romantismu, v druhém umělecká chabost, jež prchá v končiny a příběhy nekontrolovatelné, v nichž by nebyla vázána skutečností a jež by si mohla po svém zjednodušovat a upravovat. Tohoto podezření u Vančury být nemůže; ale rozhodně bychom je musili vyslovovat tam, kde autor předkládal by nám povídky exotické, v nichž vyhasl by vztah k životu našemu zde, aniž by autor dokázal svou tvůrčí sílu, nebojácnost a pronikavost na pohledu v složité dění okolní soudobosti.

Shrnuji: Chceme-li, jak žádá i Götz, působit na vytváření nového typu člověckého, musíme napřed získat cestu k širokým vrstvám lidu. To lze jen tím, vyjdeme-li vstříc směru jeho zálib. To neznamená, že je nutno ukojovat tím způsobem zavrženímhodným, jímž se tak děje dnes. To možno učinit způsobem umělecky hodnotným a učinit se to musí, má-li mladé umění býti uměním mladým a má-li spoluvytvářet nový život. Že by lid našel smyslu pro takovéto umění, není pravda. Příklad máme zde. Lid se hrne do kin. Proč, protože jsou tam špatné filmy? A že by bylo prázdno, předvádí-li se film

dobrý? Nikoliv, jen není-li nudný, dává-li opravdu to, co lid od filmu chce, a to není špatnost, jako lid nechce špatnosti od umění, nechce snížit úroveň filmu ani poezie. Chce, aby obé mluvilo k jeho srdci. A na to má právo. Již čtrnáct dní zde běží jedinečně krásný The Kid Charlie Chaplina! Jedinečně krásný, pravím, a přesto hlediště je stále plno po celých čtrnáct dnů. Neboť lid zde našel, co hledal. Je tu spádny děj plný nepředvídaných dobrodružství, avšak je tu i hluboká moudrost, je tu šílené hrdinství, ale i líbezná něha a revolučně sociální cit a nevím co ještě vše, ale odcházíte-li, nesete dojem, že je tu v šesti aktech více krásy, více moudrosti, více lásky a síly než v šesti svazcích mladé poezie, ať už je napsali členové Devětsilu nebo Literární skupiny. Jako jde lid na tento film, protože mluví k radostem, smutkům a tuchám jeho srdce a života, tak sáhne po vašich knihách teprve tehdy, až budou činit totéž. A přitom mohou stát umělecky tak vysoko jako Kid Chaplinův. Tolik, aby bylo jasno, pokud se týče indiánů, bufalobílek, jež dle Götze chceme prý lidu předkládat jako duševní chléb.

A ještě závěrem: jako je rozdíl v poměru k socialismu u LS mezi teorií, v níž se hlásí k sociální revoluci, a skutečností, v níž zůstávají křesťanskými humanisty, přičemž obě se vzájemně potírají a vyvracejí, zrovna tentýž rozpor potkáváme v manifestu LS, pokud se týče literární části programu a díla většiny těch, kteří manifest podepsali.

Pohled, milý Götzi, ty jsi zde stanovil předpoklady a znaky nového umění. Přestože dle mého mínění jsi poměr k sociální revoluci nedomyslně, přestože v tobě zůstalo tolik z humanismu, dle našeho mínění maloměšťáckého, přestože ve svých útocích na nás jsi velmi přestřelil a přestože nad tvými útoky na marxismus nemohu než pokrčit rameny, věřím, že za vším stojíš celou bytostí, i za principy, jež jsi vytyčil pro mladou tvorbu. Avšak při veškerém optimismu mám hlubokou nedůvěru k značné části ostatních členů LS. Tys jim vyrobil krásný, oslnivý vývěsní štít, jemuž se podivuje celá kulturní veřejnost maloměšťácká, tys z nich udělal smělce, kteří vo-

lají na poplach, mávají výstražným světlem, dávají krátké signály, učinils z nich v očích měšťáckého publika hrdiny, kteří vyrostli nad marxismus rozbívše jej napadrt, to vše jsi pro ně učinil, proč by nepodepsali? Ale jde o upřímnost, pevnost, zásadnost k tomu, co podepsali. A tu mám vážnou obavu, že převážná část podepsaných po cestách, jež jsi ukázal, nepůjde. Ne že by neměli dost dobré vůle, ale že jít nemohou, že tomu brání jejich bytostné založení. Pohled, které jsi vzal pod svá křídla:

Prvý z podepsaných je Jaromír Berák, dnes ortodoxní katolík, spolupracovník oficiálního orgánu katolického Lidových listů. Rozehnal jsi se proti marxismu, že stejně s křesťanstvím vyznává monoteismus přičiny i absolutismus revoluce. A pohled, jeden z těch, s nimiž dlíš pod tou střechou, hoví tomu, co ty tak prudce odmítáš. Kde je zde důslednost? Dále: vyslovuješ se co nejostřeji proti měšťáctví a jeho umění. Pohled, pod manifestem čtu jméno Miloše Jirka, o jehož poslední knize jsi napsal, že v ní uvázl Jirko „v měšťácké ideologii a v měšťáckém senzualismu“. Od té doby, pokud vím, Jirko neučinil nic, co by mohlo přispět k změně tvého soudu. Či věříš, že na názorovém světě proletáře, jak zní tvůj požadavek, bude budovat svou tvorbu Josef Knap, který to již předeem odmítá? Buď nevidíš nebo vidět nechceš na své okolí. Dále: požaduješ primitivismus od mladé poezie, rei tedy, kde jej nacházíš u Blatného nebo u Chaloupky. Vyslovuješ se proti dekadenci, a manifest podepsal i Chaloupka, který je sice mezi vámi největší básník, avšak jeho expresionismus je pln churavé náládovosti a má přízvuk zřetelně dekadentní, jak již svého času napsal soudruh Hora a jak jsem na to upozornil i zde v Proletkultu. Žádáš tendenčnost mladého umění, tendenčnost ovšem v hlubším toho slova smyslu, a témuž Chaloupkovi vyčítals v Anarchii lartpourlartismus.

Jak vidno, programový manifest LS je výrazem tvůrčího předsevzetí a vývoje jen menšiny LS, pro ostatní není a nemůže být než kusem papíru, na němž se zvětňili. A nyní pohled, Götzi, na tvorbu jednotlivých členů Devětsilu, kteří přesto, že stojí zcela na podkladě mar-

xismu, tobě nesnesitelného, tebou odmítaného, ve své tvorbě naplňují požadavky, jež kladeš na mladou tvorbu, mnohem úplněji, výrazněji a živěji. Stačí, postavíš-li proti Chaloupkovi Hořejšího, proti Jirkovi Wolkera, proti Kalistovi Seiferta, proti Blatnému Vančuru, proti Knapovi Hůlku a proti Vlčkovi Schulze, a bude rázem jasno. A o víc nejde.

Později došlo k rozchodu Píšovu s Devětsilem. Míru neshod ukazuje např. ostrá nepodepsaná polemika z prvního ročníku *Pásma*:

Trapným případem je, napíše-li někdo teoretickou knihu ortodoxně komunistických statí kritických, pokusí se svou teorii realizovat básnickým činem, ale dříve než se mu to podaří aspoň trochu, zapře ji novou sbírkou, v níž se posmívá svému (přece jen) lepšímu včerejšku. Dokázal to r. 1924 v Hvězdách na vlnách A. M. Píša, jenž objevil poušť ve vlastním nitru, spleť si to a domnívá se, že objevil poušť v člověku vůbec. Myslím, že nějaká vitální indispozice (odstranitelná operací — za 5 dní vyřízeno) neopravňuje básníka snovat z ní hned systém lidského, civilizačního, ba i kosmického pesimismu. Píša utonul zcela ve své podryté subjektivitě, již romanticky staví v protiklad vůči kolektivu, z ní dochází ovšem až k jakémusi nihilistickému mysticismu. Zároveň je epigonem sama sebe: trochu vitalismu, trochu revolucionářství, trochu expresionismu a hlavně nesnesitelný romantický eklekticismus. Silný lomož moderního života dneška doléhá jen jako ohlas do sluje k tomu, jenž ztratil víru, že zítřek může být lepší dneška. Doporučuji číst ve chvílích indispozice, když nemůžete se již jinak vzrušit než poezií pesimismu.

(*Pásmo* 1, č. 2, str. 6, duben 1924)

- 402 *Durkheim* David Emile — viz pozn. ke str. 179;
Touny-Léris — vlastním jménem Marcel Marchandea (nar. 1881), *Marc Dhano*, *Georges Gaudion* — autoři manifestu primitivismu otištěného v časopise *Poésie*, 1909 (umění se podle nich mělo napájet z inspiračních zdrojů dávného života a vytvářet harmonii mezi tradicí a spon-tánností — reakce na Marinettiho futurismus);

Rivière Jacques — (1886—1925), francouzský kritik a spisovatel; od r. 1919 vedl *Nouvelle Revue Française*;
Paradol — snad Lucien Anatole Prévost-Paradol (1829 až 1870), francouzský literární vědec a novinář.

JIRÍ SVOBODA A KAREL TEIGE: MUSICA A MUZIKA

Život 2, 1922, str. 86—89 (pod pseudonymy G. Delibré a T. Garell).

- 405 *Dukas* Paul — (1865—1935), francouzský skladatel symfonické i jiné hudby;
Charpentier Gustave — (1860—1956), francouzský skladatel; 1. jednání jeho opery *Louisa*, 1900, je považováno za mezník ve vývoji francouzského lyrického divadla;
Roussel Albert — (1869—1937), francouzský skladatel; kromě vážné hudby skládal též skladby s džezovými prvky;
Schmitt Florent — (1870—1958), francouzský skladatel vážné hudby; složil též hudbu *La tragédie de Salomé*, 1907, k produkci Loie Fullerové;
Pierné Gabriel — (1863—1937), francouzský skladatel všech hudebních forem;
Busoni Ferruccio Benvenuto — (1866—1924), italský skladatel komorní a symfonické hudby, pianista a dirigent, autor spisu o čtvrttónové hudbě;
408 *d'Indy* Vincent — (1851—1931), francouzský skladatel, snažil se obrodit francouzskou hudbu z lidových pramenů;
Paderewski Jan Ignacy — viz pozn. ke str. 376;
409 *Satie* Erik — viz pozn. ke str. 373;
Milhaud Darius — (nar. 1892), francouzský skladatel, zakladatel skupiny Šesti; skládal též hudbu k němým filmům;
Migot Georges — viz pozn. ke str. 379;
Tailleferreová Germaine — (nar. 1892), francouzská skladatelka symfonické i komorní hudby a baletních skladeb, členka Šestky;
Durey Louis Edmond — (nar. 1888), francouzský skladatel orchestrální i komorní hudby, člen Šestky;

- Auric* Georges — viz pozn. ke str. 379;
Poulenc Francis — viz pozn. ke str. 379;
Malipiero Gian Francesco — (nar. 1882), italský skladatel operní a symfonický;
Pratella Francesco Balilla — (1880—1955), italský skladatel a hudební spisovatel, nejrozhodnější italský hudební futurista (*L'Aviatore Dro*, 1920), později vášnivý folklorista;
Russolo Luigi — (1885—1947), italský malíř, futurista a abstrakcionista; též hudební skladatel a teoretik (pokoušel se o hudební obdobu futurismu);
Savinio Alberto — pseudonym Andrea di Chirico (nar. 1891), italský malíř, básník a hudební skladatel;
Schulhoff Ervín — (1894—1942, zahynul v koncentračním táboře), německý hudební skladatel narozený v Praze, klavírista, propagátor moderní hudby i nového proudu džezového; názvy i pojetím některých svých skladeb manifestuje své komunistické přesvědčení (Komunistický manifest);
410 *Section d'or* — (čes. — Zlatý řez), francouzská kubistická malířská skupina kolem r. 1910; patřili k ní např. Metzinger a Gleizes;
Jeanneret Albert — patří správně Pierre Jeanneret (nar. 1895), francouzský architekt a malíř švýcarského původu, bratranec Le Corbusierův;
Collet Henri — (1885—1951), francouzský skladatel a muzikolog inspirovaný španělským folklórem;
Dalcroze — viz pozn. ke str. 373;
Le Coq et l'Harlequin — (francouzsky) = Kohout a harlekýn, esej J. Cocteaua z r. 1918;
Petruška — baletní hudba I. Stravinského z r. 1911;
Pribautki — (rus.) = Říkadla, vokální skladba I. Stravinského vzniklá r. 1914;
Sacre du printemps — (francouzsky) = Svěcení jara, balet I. Stravinského z r. 1913;
Larionov Michail Fjodorovič — (1881—1964), ruský malíř, od r. 1914 žil v Paříži a věnoval se hlavně dekorativnímu umění (výpravy pro Ruský balet a pro ruské divadlo v Paříži);

- Gončarovová* Natalja Sergejevna — (1883—1962), ruská malířka a sochařka a hlavně jevištní výtvarnice. Žila v Paříži se svým manželem Larionovem a navrhovala divadelní dekorace a kostýmy, mj. pro Ruský balet;
411 *Rag-piano* — jde asi o kontaminaci dvou skladeb I. Stravinského, *Ragtime*, 1918, a *Piano-Rag Music*, 1919, s džezovými prvky;
Snoubenci z Eiffelovy věže — hra J. Cocteaua *Les Mariés de la tour Eiffel* z r. 1924, u nás hrána pod názvem *Svatebčané na Eiffelce* v divadle Dada v režii Jiřího Frejky 9. 4. 1927.

JOSEF ŠÍMA: REKLAMA

Život 2, 1922, str. 102—103.

- 414 *Seurat* Georges — viz pozn. ke str. 102;
Toulouse-Lautrec Henri de — (1864—1901), francouzský malíř a grafik, výtvarný glosátor módní a kabaretní Paříže. Vytvořil asi 80 plakátů;
Bernhardtová Sarah atd. — Alfons Mucha (1860—1939), český malíř, vytvořil za svého pobytu v Paříži r. 1895 plakát pro slavnou francouzskou herečku S. Bernhardtovou (1844—1923), jímž se stal zakladatelem nového afišového slohu.

JINDŘICH HONZL: NESTAVTE DIVADLA! RŮZNÉ KAPITOLY O DIVADLE

Život 2, 1922, str. 104—108.

- 420 *Měsíc nad řekou* — hra Fráni Šrámka z r. 1922;
Frak — nenáročná veselohra maďarského spisovatele Gábora Drégelyho (nar. 1883);
422 *Dost na Nerudovi!* — narážka na Nerudovo zklamání z Prozatímního i Národního divadla. Neruda působil jako divadelní recenzent a teoretik v letech 1857—1880, zažil a komentoval všechny peripetie pražského českého divadelnictví, vkládal do „kamenného“ divadla velké

naděje, musel však vždy znovu konstatovat honbu divadelní správy za kasovními úspěchy, zejména v oblasti činohry, a naprosté zanedbání úsilí o vybudování významného repertoáru a o podporu domácí divadelní tvorby.

JOSEF HORA: MLADÍ Z DEVĚTSILU

Rudé právo 3, 1922, č. 301, str. 5—6, a 4, 1923, č. 3, str. 7, z 24. 12. 1922 a 5. 1. 1923.

JAROSLAV PROCHÁZKA: MARXISMUS V UMĚNÍ

Var 2, 1923, č. 4, str. 117—124, z 15. 1. 1923.

435 *Sorel Georges* — (1847—1922), francouzský sociální myslitel, teoretik anarchistického syndikalismu.

LEV BLATNÝ: BLUDEM LITERÁRNÍHO BILANCISTY...

Host 2, 1922—1923, č. 5, str. 163—164, z února 1923 (pod šifrou L. B.).

437 *pan B. V. v Československých novinách*, míněn článek Bedřicha Václavka Úroda roku (Československé noviny I, 1922, č. 242, str. 8, z 31. 12. 1922), bilancující literární tvorbu roku 1922;

Žd. K. — míněn Zdeněk Kalista. Jeho glosa v *Hostu* 2, 1922—1923, č. 5, str. 162—163, zní: *Pan B. Václavke* v Československých novinách je strašlivě zajímavý typ kritika filosofa. V nejnovější době připadl i na to, že bez marxismu není socialismu. Umění Literární skupiny je přirozeně p. Václavkovi velmi nejasné (ach, bože, doufám, že p. Václavkovi je vůbec všechno umění věcí tuze nejasnou), protože Literární skupina popírá marxismus, a přece chce vytvářet umění socialistické — proletářské. Aj, aj, holoubku, jsme věru zvědaví na požadavky, které stanovíte pro umění proletářské z marxismu, a jaké

důsledky vyvodíte z marxismu pro svoji kritiku. Doposud — ach, to přece snad nebyla kritika nová, nebo — četl jste snad, milý pane Václavku, hodně Píšu?

FRANTIŠEK GÖTZ: UMĚLECKÉ TEORIE DEVĚTSILU

Host 2, 1922—1923, č. 6—7, str. 215—220, z dubna 1924.

448 *Dilthey Wilhelm* — (1833—1944), německý filosof a kulturní historik, vlivný hlavně svými názory na psychologii umění;

Walzel Oscar — (1864—1944), německý literární historik zaměřený k psychologii tvorby;

Ribot Théodule Armand — (1839—1916), francouzský psycholog, předchůdce Freudův.

ANONYM ZE SRŠATCE: V. NEZVAL

Sršatec 3, 1922—1923, č. 12, str. 4, z 1. 2. 1923; nepodepsáno.

JOSEF HORA: LITERÁRNÍ

Sršatec 3, 1922—1923, č. 26, str. 3, z 10. 5. 1923; podepsáno: *Disk.*

KAREL SCHULZ: TRAKTÁT

Sršatec 3, 1922—1923, č. 27, str. 4, ze 17. 5. 1923 (pod šifrou K-z).

STANISLAV K. NEUMANN: UMĚNÍ V SOCIÁLNÍ REVOLUCI

Proletkult 2, 1923, č. 17, str. 266—268, z 23. 5. 1923 (pod pseudonymem *Josef Votoček*).

455 *samou láskou* — nářezka na stejnojmennou básnickou sbírku Jaroslava Seiferta z r. 1923;

hudba v duši — nářezka na stejnojmennou básnickou sbírku Jaroslava Vrchlického z r. 1886;

456 *zenitisté* — poválečný literární směr nazvaný podle záhřebského uměleckého časopisu *Zenit*. Směr chtěl být

„novým balkánským uměním bez tradice a sentimentality“. Projevují se v něm ozvuky futuristického civilismu, ale i německého expresionismu, a náznaky sociálnosti; 459 dr. Nebeský Václav — viz pozn. ke str. 115.

STANISLAV K. NEUMANN: AGITAČNÍ UMĚNÍ

Proletkult 2, 1923, č. 19, str. 300—302, z 6. 6. 1923 (pod pseudonymem Josef Votoček).

462 v předešlém článku — míněn článek Josefa Votočka Umění v sociální revoluci, *Proletkult II, 1923, č. 17, str. 266—268, z 23. 5. 1923, zde otištěn na str. 455—460.*

JOSEF HORA: O PROLETÁŘSKÉ POEZII
(S DODATKEM JOSEFA VOTOČKA = ST. K. NEUMANNA)

Proletkult 2, 1923, č. 21, str. 331—335, z 20. 6. 1923.

466 *Max Holz* — míněna báseň Der rote Max z Rudých zpěvů (1923) St. K. Neumanna, oslavující Maxe Hölze (1899—1933), jednoho z vůdců německé proletářské revoluce r. 1921. Báseň vyšla původně v Červnu IV, 14. 7. 1921;

468 *Hudba na náměstí* — básnická sbírka Jindřicha Hořejšího z r. 1921;

Těžká hodina — básnická sbírka Jiřího Wolkeru z r. 1922;

Pracující den — básnická sbírka Josefa Hory z r. 1920;

Srdce a vřava světa — básnická sbírka Josefa Hory z r. 1922;

Socialistická naděje — román Josefa Hory z r. 1922;

Tegtmajerovy železárny — román Karla Schulze z r. 1922.

L. S. CHÉNIER: EPITAFY LITERÁRNÍ SKUPINY

Sršatec 3, 1922—1923, č. 36, str. 4, z 19. 7. 1923; autora skrytého pod pseudonymem L. S. Chénier se nepodařilo zjistit.

474 *Berák* — Jaromír Berák (1902—1964), významný odborník ve finanční vědě a finančním právu, zejména po 2. světové válce; začátkem 20. let se pokoušel i v básnictví (člen Literární skupiny, přítel Wolkerův).

KAREL SCHULZ: POETIKA

Sršatec 3, 1922—1923, č. 49, str. 3, z 18. 10. 1923 (pod šifrou Kazet).

BEDŘICH VÁCLAVEK: KRIZE NAŠICH DIVADEL

Var 2, 1923, č. 15, str. 473—475, z 15. 10. 1923.

480 *zveme si stále Stanislavského* — po prvním slavném zájezdu MCHATU r. 1906 uskutečnil se svépomocný zájezd tzv. Kačalovské družiny, tj. menší skupiny členů divadla, r. 1921, a oficiální zájezd celého MCHATU na podzim r. 1922, obojí péčí Jaroslava Kvapila na Vinohradském divadle;

nemůžeme připustit k nám Tairova — K. H. Hilar měl možnost pozvat Komorní divadlo Tairovovo do Prahy r. 1923, kdy uskutečnilo zájezd do Francie a Německa, ale ne učinil tak tehdy ani později.

PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ SPISOVATELŮV, BÁSNÍKŮV
A UMĚLCŮV VÝTVARNÝCH LITERÁRNÍ SKUPINY TRN

Trn 2, 1923, č. 7—8, str. 2, z prosince 1923.

481 *Pattiera Tino* — (nar. 1890), slavný italský tenorista; *Wohlschläger Leopold* (nar. 1855) — popravčí mistr Království českého i první republiky; vydal své paměti; *Björnson Björnstjerne* — (1832—1910), proslulý norský dramatik a novelista; drama Nad naši sílu vyšlo 1883 1. díl, 1895 2. díl;

482 *Poincaré Raymond* — viz pozn. ke str. 302; *Zemínová Františka*, zv. Fráňa — (nar. 1882), od 1920 poslankyně strany národně socialistické a i později její čelná představitelka; *poprava bratří Kolínských* — popravení r. 1923 pro vraždu.

JINDŘICH ŠTYRSKÝ: OBRAZ

Disk 1923, č. 1, str. 1—2, z prosince 1923.

484 *Stinnes Hugo* — (1870—1924), německý velkopřemyslník a politik, válečný zbohatlík. Zde uveden spolu s Poin-

carém v souvislosti s okupací ruhrského území Francií v roce 1923;

Poincaré Raymond — viz pozn. ke str. 302;

486 *Nejedlý Otakar* — viz pozn. ke str. 139;

Beneš Vincenc — viz pozn. ke str. 138.

JINDŘICH HONZL: DIVADELNÍ PROJEVY ULICE

Disk 1923, č. 1, str. 5, z prosince 1923.

488 *Larionovova loutka* — ruský výtvarník Larionov (viz pozn. ke str. 408) zasazoval do svých výprav pro *Dagilevův Ruský balet* tanečnický pojetí jako stylizované figuríny a přenášel loutkovitou gestikulaci na najaté dělníky, stylizované jako reklamní loutky.

JOSEF ŠÍMA: O VÝTVARNÉM UMĚNÍ

Disk 1923, č. 1, str. 16, z prosince 1923.

KAREL TEIGE: MALÍŘSTVÍ A POEZIE

Disk 1923, č. 1, str. 19–20, z prosince 1923.

494 *Archipenko Alexander* — viz pozn. ke str. 376;

Laurens Henri — viz pozn. ke str. 376;

495 *Doesburg Theo van* — (1883–1931), vlastním jménem C. E. M. Küpper, holandský malíř a architekt. Dospěl k abstraktnímu malířství (neoplasticismus), jako architekt používal zajímavě barev; *suprematismus* — výtvarný směr založený r. 1913 K. S. Malevičem. Je těsně spjat s kubismem a futurismem: rovná elementární geometrické plochy tak, aby vznikla plošná harmonie.

VLADISLAV VANČURA: NOVÉ UMĚNÍ

Host 3, 1923–1924, č. 5, str. 119–123, z února 1924.

498 *Brodských* — Zahradník-Brodský Bohumil (1862–1939), český spisovatel, povoláním katolický kněz, pak spolu-

zakladatel československé církve. Plodný konvenční novelista;

500 *návrh města budoucnosti* — článek Le Corbusierův *Základní principy moderního urbanismu* (návrh „města pro 3 milióny“ s náčrtý a fotografiemi) ve *Stavbě*, měsíčníku pro stavební umění, roč. II, 1923–1924, č. 4, str. 63–72; *paliativní metody* — léčebné metody zmírňující příznaky choroby, ale neléčící; *expektativní metody* — léčebné metody vyčkávací.

REDAKCE HOSTA: POZNÁMKY POLEMICKÉ...

Host 3, 1923–1924, č. 5, str. 127–128, z února 1924.

502 *Bíček František* — (1891–1938), kritik, redaktor, překladatel z jihoslovanských jazyků; v prvním čísle časopisu *Nový život* (Brno, březen 1924 — vyšlo ještě č. 2 pod názvem *Svit*, duben 1924, pak list zanikl) otiskl úvahu *Krise české literatury* (s. 2–6);

Kerr Alfred — (1867–1948), vl. jm. Kempner, německý divadelní kritik, vlivný hlavně na přelomu století; proslul ostrovtipnými pointami svých článků;

503 *Böhm Alois* — (nar. 1899), bezvýznamný český spisovatel (ve 20. letech autor dvou knih). Přispíval do *Cesty*, *Pramene*, *Socialistické budoucnosti*;

Šrámek Antonín — (nar. 1894), moravský prozaik tradičního ražení s tematikou převážně venkovskou a historickou.

KAREL TEIGE: MODERNÍ UMĚNÍ A SPOLEČNOST

Pásmo 1, 1924–1925, č. 1, str. 1–2, z března 1924.

506 *Faure Elie* — viz pozn. ke str. 190;

507 *Dehmel Richard* — (1863–1920), velký německý lyrik, symbolistický analytik lidské duše; psal i romány a dramata;

Dermée Paul — viz pozn. ke str. 204;

508 *Gercen Alexandr Ivanovič* — (1812–1870), ruský spisovatel a revolucionář;

509 *Seurat Georges* — viz pozn. ke str. 102;

Bouguereau William Adolphe — (1825—1905), francouzský malíř, představitel řemeslně dokonalého, avšak neživotného akademismu.

JINDŘICH HONZL: DIVADLO A LITERATURA

Pásmo 1, 1924—1925, č. 1, str. 2—3, březen 1924.

- 515 *triaminofenol* = chemická sloučenina s benzenovým jádrem, získávaná z anilínu;
překlad francouzského citátu: Poněvadž tato tajemství mne překračují, předstírejme, že jsme jejich organizátory;
grandguignolskou mašinu — Le Théâtre de Grand Guignol, pařížské loutkové divadlo, které hrálo pro lidové vrstvy; odtud jistý typ divadelní rutiny;
- 516 *Žedníček* — pravděpodobně vymyšlený příklad, autora tohoto jména se nepodařilo zjistit;
Radlov Sergej Ernestovič — (1892—1958), sovětský divadelní režisér, v revolučních letech organizátor masových divadelních podívaných; ve 20. letech pokračoval v Mejercholdových experimentech;
Foregger Nikolaj Michajlovič, vl. jm. Grejferturn — (1892—1939), sovětský divadelní režisér a baletní mistr; ve 20. letech zorganizoval studio Mastfor, kde akrobatickými prvky a tanci zobrazoval výrobní procesy;
Ferdinandov Boris Alexejevič — (1889—1959), sovětský herec, režisér, výtvarník a pedagog; 1921 založil v Moskvě Experimentální hrdinské divadlo;
- 517 *sendvičmeni* — nosiči reklam, z nichž jednu měli na prsou, druhou na zádech, takže připomínali anglické obložené chleby = sendviče;
moissiovský impresionismus — podle Alexandra Moissiho (1880—1935), rakouského herce italského původu, který dosáhl velké slávy v Reinhardtově divadle v Berlíně v postavách psychologicky až psychopatologicky pojatých vnitřních rozvrácenců (Hamlet, Othello, Oidipus);
- 518 *Bakst* Lev Samojlovič — (1866—1924, vl. jm. Rozenberg), ruský malíř a scénický výtvarník; za svého pobytu v Paříži vynikl výpravami pro Ruský balet;

Ďagilev Sergej Pavlovič — (1872—1929), ruský tanečník, zakladatel divadla Ruský balet (1909—1929) v Paříži (Ballets russes de Serge de Diaghilev), s nímž cestoval po západní Evropě. Baletní hudbu pro něho skládali přední francouzští skladatelé, výpravu mu dělali významní francouzští a ruští umělci;

Albert-Birot Pierre — viz pozn. ke str. 204; překlad francouzského citátu: Zde máte text, ale nebudte jeho otroky... berte tento text integrálně a vynalézejte podle něho, jako jsem já vynalézal podle přírody, hrajte to a hrajte něco jiného, spojte mou kreaci se svou...;

- 519 *Crommelynck* Fernand — (nar. 1888), francouzský herec a dramatik belgického původu. Jeho hra Velkolepý paroháč v Mejercholdově provedení, 1922, byla jedním z manifestů nového divadelnictví;
Lagutová Irène — (nar. 1893), francouzská malířka dekorativně působivých ženských a dětských hlav, harlekýnů atd.; ilustrátorka, jevištní výtvarnice;
Sedláčková Anna — (1887—1967), slavná česká herečka, která okouzlovala oduševnělým podáním, zpočátku jako naivka, později ve velkých rolích tragických i komických.

BEDŘICH VÁCLAVEK: LIKVIDACE KONKURNÍ PODSTATY EXPRESIONISMU

Pásmo 1, 1924—1925, č. 1, str. 3—4, březen 1924.

- 521 *Tatlin* Vladimír Jevgrafovič — (1885—1956), ruský výtvarník, sochař a architekt, hlava sovětského konstruktivismu;
Hausenstein Wilhelm — viz pozn. ke str. 206;
Huebner Friedrich Markus — (1886—1964), německý spisovatel a kulturní historik (Europas neue Kunst und Dichtung, 1920);
- 522 *Herzog* Oswald — (1884—1960), německý sochař;
autismus — (z řec.) = výhradní zaměření k vlastní osobě;
- 523 *Bahr* Hermann — (1863—1934), rakouský prozaik, dramatik a esejista čerpající náměty z nejživější dobové problematiky; vydal knihu Expresionismus, 1916;

- Landsberger Franz* — (1883—1964), německý spisovatel, který emigroval do USA;
 524 *Nesrozumitelný svatý* — narážka na básnickou sbírku A. M. Píši z r. 1922, zde jako negativní vymezení umění.

KAREL SCHULZ: PRÓZA

Pásmo 1, 1924—1925, č. 1, str. 4, březen 1924.

- 527 *Barrès Maurice* — (1862—1923), francouzský prozaik, zpočátku hlasatel individualismu, později tradicionalismu a nacionalismu;
 528 *Dixmude* — město v Belgii, předmostí, o které se v první světové válce urputně bojovalo.

JAROSLAV JÍRA: U. S. DEVĚTSIL

Veraikon 10, 1924, č. 3—5, str. 25—28, březen—květen 1924.

- 530 *články Josefa a Karla Čapka v Přítomnosti* — článek Karla Čapka Hledá se generace, *Přítomnost I*, 1924, č. 11, str. 164—165, ze 27. 3. 1924 (generace z r. 1914 se rozpadla, každý hledá na svou pěst, takže to vypadá, jako by po generaci let 90. přišla hned generace poválečná), dále článek Josefa Čapka Skepsi ve psí a o kursu nadosobních hodnot, *Přítomnost I*, 1924, č. 24, str. 371—373, ze 26. června 1924 (jeho generace nevěří v hodnoty nadosobní, nýbrž osobní a obecné — vlastně polemika s Götzem v 6.—7. čís. *Hosta a Přerodu*); psali o tom dále J. Kodíček, O jedné generaci, Fr. Kocourek, Generace skoro nalezená, a F. Peroutka, Na pokraji nové doby, a později ještě jednou Josef Čapek, O tradici a tvoření kolektivním;
Nová skupina výtvarnická — skupina mladých výtvarníků kolem měsíčníku *Kmen*. Debutovala výstavou na jaře 1922. Hlavní směr — novoklasicismus;
 531 *de Lamennais Robert Félicité* — (1782—1854), francouzský filosof a spisovatel. Byl knězem a představitelem liberálního katolicismu, později se však s církví rozešel;

Chochola Karel — (1893—1942), český architekt, autor moderních civilních i technických staveb;
Remo — vlastním jménem Jiří Jelínek (1901—1941; zahynul v Mauthausenu), český malíř, maloval dělníky, tovární motivy, zátiší;
Kozincevová Ljubov Michajlovna — (1900—1970) ruská malířka, manželka Ilji Erenburga, přechodně členka Devětsilu.

KAREL HONZÍK: UTOPIE V REÁLNOSTI

Veraikon 10, 1924, č. 3—5, str. 28—30, březen—květen 1924.

- 534 *Piranesi Giambattista* — (1720—1778), italský rytec, kreslíř a architekt, autor cyklů rytin zřícenin a starých staveb v Římě.

JIŘÍ JELÍNEK: SITUACE NA POČÁTKU ROKU 1924

Veraikon 10, 1924, č. 3—5, str. 30—34, březen—květen 1924 (pod šifrou Remo).

- 535 *Jiří Jelínek* — viz pozn. ke str. 531.

KAREL TEIGE: OBRAZY

Veraikon 10, 1924, č. 3—5, str. 34—40, březen—květen 1924.

- 539 *El Lisickij* — jinak též Eliezer, vlastním jménem Lazar Markovič Lisickij (1890—1941), ruský malíř, grafik a architekt, teoretik umění, ve dvacátých letech účastník avantgardních uměleckých skupin na Západě; zakladatel suprematismu (s Malevičem, 1919/20). S Hansem Arpem vydal knihu *Die Kunst-Ismen*, 1925;
 540 *Doesburg Theo van* — viz pozn. ke str. 495;
Mondrian Piet — celým jménem Pieter Cornelis Mondrian (1872—1944), holandský malíř, zakladatel novoplasticismu, který měl spojovat malířství s architekturou. V r. 1930 se připojil k nefigurativnímu malířství;

Rodčenko Alexandr Michajlovič — (1891—1956), ruský malíř, scénický výtvarník, grafik, fotograf a výtvarný pedagog. Po revoluci pracoval v mnoha avantgardních institucích, spolupracoval s Majakovským a stal se průkopníkem fotomontáže;

Popovová Ljubov Sergejevna — (1889—1924), ruská malířka, žila dlouho v Itálii a v Paříži. V Moskvě náležela k futuristickému kroužku Bašňa. Od r. 1920 pracovala už jen jako jevištní výtvarnice v Mejercholdově divadle a učila na moskevských uměleckoprůmyslových učilištích;

Citroen Paul — (nar. 1896), holandský malíř a grafik, hlavně kreslíř-portrétista;

Kozincevová Ljubov — viz pozn. ke str. 531;

Gris Juan — viz pozn. ke str. 138;

Ozenfant Amédée — (nar. 1886), francouzský malíř, architekt a teoretik umění, spoluzakladatel purismu; 1921—1925 vydával časopis *l'Esprit nouveau*;

Jeanneret — viz pozn. ke str. 369 (*Le Corbusier*);

541 *Médrano* — pařížský cirkus slavný v 10. a 20. letech našeho století;

542 *Ray Man* — (nar. 1890), americký malíř, fotograf a filmový režisér, přívrženec dadaismu a surrealismu. Ve fotografování byl mnohanásobným novátorem. Zavedl fotografování bez objektivu a pokoušel se přenést do fotografování tendence abstraktního malířství. Později přenesl tyto základní tendence i do filmu;

543 *Gangiullo* Francesco — (nar. 1888), italský lyrik a dramatik, futurista.

KAREL TEIGE: ESTETIKA FILMU A KINOGRAFIE. PŘEDNÁŠKA

Host 3, 1923—1924, č. 6—7, str. 143—152, duben 1924.

545 *chronospaciální báseň* — (z řec.) = časoprostorová báseň; „selon *l'Esprit Nouveau*“ — (francouzsky) = podle *Esprit nouveau*, tj. v duchu purismu Ozenfantova a Jeanneretova, vydavatelů časopisu *l'Esprit nouveau*;

Epstein Jean — viz pozn. ke str. 372;

546 *Baedeker* Karl — (1801—1859), německý nakladatel, vydávající podrobné cestopisné průvodce podle anglických originálů. Jeho synové pokračovali v otcově činnosti a přesností a praktičností uspořádání předstihli anglické předlohy. Podle vydavatelů jsou i tyto knihy nazývány *baedekry* nebo také *bedekry*;

Red-Star-Line — (anglicky) = doslova „linka rudé hvězdy“, lodní linka;

547 *ido* — umělý mezinárodní jazyk z r. 1907. Vznikl úpravou esperanta; esperantisty byl odmítnut;

Canudo Ricciotte — (1879—1923), francouzský spisovatel a kritik italského původu, jeden ze zakladatelů teorie filmu;

non multa, sed multum — (lat.) = ne mnohé věci, ale mnoho.

548 *chef d'oeuvre* — (francouzsky) = mistrovské dílo, zde v pejorativním smyslu — komerční velkoform;

551 *Kabinet dr. Caligariho* — německý hrůzostrašný film z počátku 20. let, s ústřední postavou vynikajícího psychiatra a se zobrazením světa lidí duševně vyšinutých. Režíroval jej německý režisér Robert Wiene za spolupráce tří expresionistických malířů;

Médrano — viz pozn. ke str. 541;

552 *Richter* Hans — (nar. 1888), německý malíř-abstrakcionista a filmový experimentátor; nyní žije v USA. Ve filmu začínal spolu s Eggelingem, pak natočil filmy *Rhythm 21*, *Rhythm 23*, *Rhythm 25*, koncem 20. let se inspiroval tvorbou sovětské avantgardy a prosazoval politický film, v USA se vrátil k abstraktním experimentům;

Gräff Werner — německý autor populárních příruček o stavitelství, automobilismu, železnici, filmu aj.; *Eggeling* Viking — (1880—1925), švédský malíř, po 1. světové válce pracoval v Německu jako autor avantgardních filmů chtějících být filmovým kontrapunktem abstraktní malby (*Diagonalsymphonie*, 1921);

553 *L'Herbier* Marcel — (nar. 1890), francouzský filmový režisér a filmový teoretik (jeho nejznámější film je *L'Inhumaine*, 1924).

Host 3, 1923—1924, č. 9—10, str. 197—204, červenec 1924.

- 557 *Boccioni Umberto* — viz pozn. ke str. 151;
 558 *Albert-Birot Pierre* — viz pozn. ke str. 204;
Au revoir! atd. — (francouzsky) = Na shledanou! Dobrý
 vítr, šťastnou plavbu! (doslova Dobré moře!) Sbohem!

KAREL TEIGE A JAROSLAV SEIFERT: J. KODÍČEK
 A JEHO GENERACE (Několik fakt jako odpověď)

Host 3, 1923—1924, č. 9—10, str. 207—209, červenec 1924.

- 563 *Rozenberg Lev (Léon) Samojlovič*, známější pod pseudonymem *L. S. Bakst* (viz pozn. ke str. 518);
Kysela František — (1881—1941), český malíř, který položil základy k nové práci v některých oborech grafiky, uměleckého řemesla a užitého malířství (scénické návrhy). V období konstruktivismu byl jeho zájem o umění „dekorativní“ zásadně odmítán.
v Životě r. II — stať K. Teiga Umění přítomnosti (výťah ze stejnojmenné přednášky) v *Životě*, „sborníku nové krásy“, II, 1922, str. 119—142. Partie o purismu přetištěny v knize Stavba a básně;
v Stavbě r. I. — článek O. Starého Názory na moderní architekturu, *Stavba I*, 1922, str. 125—130, 161—165, 193—206, 209—214, kde hlásá „umění konstruktivní, ne dekorativní“;
Ve Kmeni — Karel Teige, Guillaume Apollinaire (Několik poznámek k českému překladu *Pásmu*), *Kmen 3*, 1919 až 1920, č. 7 a 8, str. 51—53, 61—62, červen 1919;
K. Čapek o Apollinairovi — článek K. Čapka Guillaume Apollinaire, *Přehled*, „týdeník věnovaný veřejným otázkám“, roč. XII, 1913—1914, čís. 15, str. 271—272, z 30. ledna 1914;
 564 *Chochola Karel* — viz pozn. ke str. 531;
 565 *Krejcar Jaromír* — (nar. 1895), český architekt-konstruktivista, člen Devětsilu.

Host 3, 1923—1924, č. 9—10, str. 220—223, červenec 1924.

- 569 *Hráči z Jenofefy* — postavy z oblíbené lidové středověké hry o Jenofefě.

KAREL TEIGE: O HUMORU, KLAUNECH A DADAISTECH

Sršatec 4, 1923—1924, č. 38, str. 3—4, 31. července 1924, č. 39, str. 2—3, 7. srpna 1924, č. 40, str. 2—4, 14. srpna 1924 (pod pseudonymem T. Garell). Stať byla znovu otištěna v Pásmu 2, 1925—1926, č. 1, str. 6—10, říjen 1925. Byla základem Teigovy knížky Svět, který se směje, Odeon, Praha 1928 (1. sv. cyklu O humoru, klaunech a dadaistech).

- 572 *frondérského* — frondérský = odbojnický (podle frondy — odboje francouzských stavů proti absolutismu v letech 1648—1653);
Tartuffy — *Tartuffe*, typ cynického pokrytce, kořistníka kryjícího se maskou pobožníka (podle hlavní postavy stejnojmenné hry Molièrovy z r. 1664);
 573 *Candide* — povídka Voltairova z r. 1759, v níž je podrobeno sžíravé satíře módní učení o vševládnoucí harmonii a boží prozřetelnosti;
Šibala Pierrota — Šibal Pierrot, drobná divadelní hra francouzského básníka a prozaika Julese Laforgua (1860 až 1887); česky vyšla r. 1909 v překladu K. Studny;
 575 *Anekdoty neboli básně v próze* — cyklus básní v próze francouzského symbolistického básníka Stéphana Mallarméa (1842—1898), jejich český překlad pod názvem *Anekdoty čili básně prózou* vydal r. 1915 Antonín Procházka (pod pseudonymem T. Navrátil);
Rémy de Gourmont — (1858—1915), francouzský prozaik, kritik a esejista, působil u nás zvláště na okruh Moderní revue;
 577 *selfscepticism* — (angl.) skepse o sobě samém;
Chesterton — viz pozn. ke str. 305;

- Suarès André* — vl. jm. Félix André Scantrel (1868—1948), francouzský básník, prozaik, dramatik a především esejista;
- 578 *Destinová Ema* — vl. jm. Ema Kittlová (1878—1930), slavná česká pěvkyně sopranistka;
- Peroutka Ferdinand* — (nar. 1895), přední novinář a publicista první republiky, od r. 1924 řídil týdeník *Přítomnost*, zastávající pozici „hradního“ křídla československé buržoazie; po r. 1945 byl šéfredaktorem Svobodných novin a týdeníku *Dnešek*, od r. 1948 je v emigraci. Psal také o kulturních otázkách a o literatuře (obvykle v širších souvislostech společenské situace); ve dvacátých letech napadal směřování mladé generace a její proměny;
- 579 *Sv. Vojtěch* — měsíčník pro šíření katolické víry, vydávaný v letech 1904—1935 emauzskými benediktiny;
- 581 *Kadmos* — v řecké mytologii praotec Thébanů, považovaný též za vynálezce písma, hornictví a zpracování kovů;
- Gautier Théophile* — (1811—1872), francouzský básník, prozaik a esejista; zklamán politickou situací za červencové monarchie se obrátil ke kultu formy (je považován za zakladatele lartpouurlartismu). Povídka *Zlaté rouno* vyšla česky v překladu J. Harta r. 1912, Teigem citovaná pasáž je na str. 7—8;
- 582 *Faites vos jeux* — svůj autobiografický román (česky: *Sázejte*) začal zakladatel dadaismu Tristan Tzara publikovat v revui *Feuilles Libres* (č. 31, březen—duben 1923), knižně tato práce — svým tónem unikátní v Tzarově díle — nikdy nevyšla;
- charivari* — (franc.) rámus, povyk, kočičina;
- qui pro quo* — (lat.) kdo místo koho, záměna osob;
- Grock* — vl. jm. Adrien Wettach (1880—1959), švýcarský hudební klaun, světoznámý virtuozitou i lidskou obsažností a intenzitou svého humoru;
- Footit Tudor Hall*, řečený George — (1864—1921), proslulý klaun anglického původu, později i ředitel cirků, vystupoval v music-hallech i na filmovém plátně;
- 582 *Fratellini Albert* (1886—1961), Paul (1877—1940) a François (1879—1951), trio francouzských klaunů z rodiny italského původu;

- 583 *V. Nezval* — citát z Nezvalova manifestu *Papoušek na motocyklu*, přetištěného v této edici na str. 566—570;
- Goll Ivan* — (1891—1950), francouzský expresionistický básník, prozaik a dramatik, píšící též německy; jeho báseň *Chapliniáda* aneb básník Charlot byla otištěna v překladu Zdeňka Kalisty v *Sršatci* 3, 1922—1923, č. 1—5;
- Auriol Jean-Baptiste* — (1808—1881), francouzský klaun, považovaný ve své době za nejlepšího groteskního komika v Evropě;
- Dranem Armand Ménard* — (1869—1935), francouzský hudební klaun, vystupoval též jako zpěvák v revuech a operetách;
- Burian Vlasta* — (1891—1962), český divadelní a filmový komik;
- Seurat Georges* — viz pozn. ke str. 102;
- 584 *ragtime* — (angl.) silně synkopovaná hudba, džez;
- Longen Emil Artur* — vl. jm. E. A. Pittermann (1885 až 1936), český divadelník, režisér, autor veseloher a frašek; v letech 1920—1921 v Praze založil a řídil *Revoluční scénu*, v letech 1923—1930 pracoval pro *Divadlo Vlasty Buriana*;
- Futurista Ferenc* — vl. jm. František Fiala (1891—1947), oblíbený český kabaretní a filmový herec, komik, autor kupletů a aktovek;
- Evropa o nás ví* — první revue v Československu. Jejím autorem byl Ant. Fencel, hudbu složili K. Pečke, J. Janekovec a E. Fiala; premiéru měla 26. října 1923 v Aréně na Smíchově v režii F. Futuristy, který hrál též jednu z hlavních rolí;
- 585 *Jacob Max* — viz pozn. ke str. 94;
- Jerome Klapka Jerome* — (1859—1927), anglický spisovatel, humorista a esejista;
- Zangwill Israel* — (1864—1926), anglický prozaik, básník a dramatik;
- Leacock Stephen* — (1869—1944), kanadský humorista, esejista, národohospodář a historik;
- Ridge William Pett* — (1860—1930), anglický prozaik, píšící o životě londýnského lidu;

Barrie James Matthew, sir — (1860—1937), skotský dramatik a prozaik, vyznačující se jemným humorem (i u nás překládán a hrán);

Lloyd Harold — (1893—1971), americký komik němého filmu; vytvořil typ amerického maloměstáka v situační grotesce;

Fatty — viz pozn. ke str. 360;

Keaton Buster — uměleckým jménem Frigo (1895 až 1966), americký filmový herec, komik s maskou studené a nehybné tváře, průkopník americké filmové grotesky;

- 586 alizarin — organické barvivo vyrobené z antrachinonu, původně sloužilo k barvení vlny i bavlny na červenou (tzv. turecká červeň).

VALNÁ HROMADA LITERÁRNÍ SKUPINY

Host 3, 1923—1924, č. 9—10, str. 226—227, z července 1924; nepodepsáno.

- 588 vystoupení několika členů Literární skupiny — vystoupili Dr. Fr. Kropáč, Zdeněk Kalista, Karel Hradec, Jiří Landa a Svatopluk Kadlec;

LITERÁRNÍ SKUPINA, DEVĚTSIL: PROHLÁŠENÍ

Host 3, 1923—1924, č. 9—10, str. 227—228, červenec 1924.

- 590 Lisickij — viz pozn. ke str. 539;

Hilberseimer Ludwig — (nar. 1885), německý architekt, od 1938 žije v USA. Spolupracovník dessavského Bauhausu, socialista;

Iliast — pravděpodobně zkomolení jména futurismem ovlivněného italského architekta Antonia Sant' Elia (1888 až 1916).

JOSEF KOPTA: UMĚNÍ PROLETÁŘSKÉ A POETISMUS

Přerod 2, 1924, č. 9—10, str. 157—162, z 15. 8. 1924.

- 592 text přednášky o novém proletářském umění, který předčítal Seifert — míněn úvodní článek revolučního sborníku Devětsil, 1922, str. 5—18, vypracovaný Teigem a čtený

J. Seifertem na různých večerech (zde otištěno na str. 247—275);

- 593 Kamenskij Vasilij Vasiljevič — (1884—1961), ruský básník, jeden z organizátorů skupiny kubofuturistů 1910;

Burljuk David Davidovič — (nar. 1882), ruský básník a výtvarník, jeden z prvních ruských futuristů. Od r. 1922 žije v USA;

- 596 verše o měšťácích, jichž tuk by bylo záhodno zpracovat na stearin — patrně podle Nezvalova verše „z měšťáckých lebek sádlo na šrouby“ z básně Poetika, otištěné v 1. vyd. sbírky Pantomima, 1924;

dienstreglamá — z rakouské vojenské terminologie, správně Dienstreglement, služební řád.

KROK DEVĚTSILU NAZPĚT

Rovnost 40 (příloha Rudé osení), č. 225, str. 5—6, ze 17. 8. 1924; nepodepsáno.

- 601 kritiky Vrbovy v Prameni — míněna kritika Jana Vrby na sbírku Miloše Jirka Známý svět, Pramen III, 1922/23, č. 5, str. 231, resp. na sbírku Františka Némce Zelené demonstrace a A. M. Piši Nesrozumitelný svatý, tamtéž, pod společným názvem Kniha veršů (str. 230—232).

ARTUŠ ČERNÍK: KROK DEVĚTSILU NAZPĚT? ODPOVĚĎ

Rovnost 40 (příloha Rudé osení), č. 239, str. 5, z 31. 8. 1924.

- 604 nepodepsaný článek v Rovnosti dne 17. srpna 1924 — míněn předchozí článek Krok Devětsilu nazpět, Rudé osení, příloha Rovnosti, č. 225, str. 5—6;
v Neumannových (Max Hölz) — viz pozn. ke str. 466;
v Horově tendenčním románu — Socialistická naděje Josefa Hory, 1922;

- 605 Herzfelde Wieland — viz pozn. ke str. 237;
Hausenstein Wilhelm — viz pozn. ke str. 206.

Pásmo 1, 1924—1925, č. 3, str. 1—2, září 1924.

- 609 *F. L. Wright* — viz pozn. ke str. 369;
610 *Oud Jacobus Johannes Pieter* — (nar. 1890), holandský architekt, zabývající se moderní bytovou výstavbou;
Dudok Willem Marinus — (nar. 1884), holandský architekt-urbanista;
Mies van der Rohe Ludwig — (nar. 1886), americký architekt německého původu, 1929—1933 ředitel Bauhausu, od 1934 v Chicagu;
Mallet-Stevens Robert — (nar. 1887), francouzský architekt, navrhoval veřejné stavby, obytné domy i filmové výpravy;
612 *Doesburg Theo van* — viz pozn. ke str. 495;
615 *Rodčenko Alexandr Michajlovič* — viz pozn. ke str. 540;
Citroen — viz pozn. ke str. 540;
Grosz Georg — (1893—1959), německý malíř a grafik. V době nacismu žil v USA. Nejznámější jsou jeho kariatury těžící ze života kapitalistické společnosti;
Ray Man — viz pozn. ke str. 542;
616 *Richter Hans* — viz pozn. ke str. 552;
El Lisickij — viz pozn. ke str. 539;
Eggeling Viking — pozn. ke str. 552;
Gräff Werner — viz pozn. ke str. 552;
Epstein — viz pozn. ke str. 372;
německý film Ulice — míněn film německého režiséra Karla Gruneho z r. 1923, náležející k éře expresionistických tzv. kammerspielů;
„*de la musique avant toute chose*“ — (francouzsky) = „hudbu především“, citát z básně Paula Verlainea *L'Art poétique* z r. 1874;
de Gourmont Rémy — (1858—1915), všestranný francouzský spisovatel a kritik, vykladač symbolismu; překlad názvu jeho stati: *Dialog amatérů o časových věcech*;
Beauduin Nicolas — viz pozn. ke str. 204;
618 *rapinské mravy* — z francouzského *les rappins* = malířští učeďníci, mazalové.

Pásmo 1, 1924—1925, č. 3, str. 2—3, září 1924.

- 619 *Sennett Mack* — vlastním jménem Michael Sinnott (1880 až 1960), americký režisér, tvůrce četných filmových grotesek z let 1912—1930, první režisér Chaplinův;
Dodo — jedno z jmen, pod nimiž byl znám Clyde Cook (nar. 1891), australský herec, komik německého filmu;
621 *Crommelynck Fernand* — viz pozn. ke str. 519.
Paddock William — (1899—1943), americký atlet, ve 20. letech rekordman v běhu na 100 a 200 m.

FRANTIŠEK HALAS: ŽURNALISMUS

Pásmo 1, 1924—1925, č. 3, str. 5, září 1924.

- 626 *Gaumontův týden* — viz pozn. ke str. 365;
627 *Médrano* — viz pozn. ke str. 541.
pro úsměvnou tvář vítězů cambridgeských — v tradičním závodě osmiveslic Oxford—Cambridge;
Kalliope — řecká múza epického básnictví;

BEDŘICH VÁCLAVEK: NOVÉ UMĚNÍ

Pásmo 1, 1924—1925, č. 4, str. 5, říjen 1924.

PÁSMO: ST. K. NEUMANN PÍŠE...

Pásmo 1, 1924—1925, č. 4, str. 5, říjen 1924.

KONSTANTIN BIEBL: DEMONSTRACE

Dělnická besídka Rudého práva 5, č. 247, str. 1, z 19. 10. 1924.

Pásmo 1, 1924—1925, č. 5—6, str. 2—3, prosinec 1924.

- 634 *Slečna Julie* — drama švédského dramatika a romanopisce Augusta Strindberga (1849—1912); *Erdegeist* — (Lulu), česky doslova „duch země“, drama německého spisovatele Franka Wedekinda (1864—1918) z r. 1895, u nás hráno ve Stavovském divadle 1921; *sternheimovský cyklus* — tři společenskokritické hry německého dramatika Carla Sternheima (1878—1942) z let 1911—1913, spojené jednajícími osobami (Die Hose, 1911, Der Snob, 1913, „1913“, 1913; celek zván *Aus dem bürgerlichen Heldenleben*, Z občanského hrdinského života);
- 635 *Carlyle Thomas* — (1795—1881), anglický spisovatel a filosof, autor knihy *Hrdinové*, uctívání hrdinů a hrdinské v dějinách, 1841;
- 636 *les birnamský* — narážka na Shakespearovu tragédii *Macbeth*; proroctví, že *Macbeth* nezahyne, dokud se *les birnamský* nepohne, dojde svého naplnění tak, že nepřátelé postoupí proti *Macbethovi* maskování větvemi; *salvarsan* — lék proti příjici.

EDUARD URX: PANTOMIMA

Dav 1, 1924, č. 1, str. 32—33, zima 1924 (pod šifrou M. C. Biss).

- 640 *Kassák Lajos* — (1887—1967), maďarský spisovatel a básník, příslušník umělecké avantgardy.

JIŘÍ WOLKER: NAPOMENUTÍ MLADÝM BÁSNÍKŮM

Trn 1, 1924, č. 1, str. 16.

Trn 1, 1924, č. 2, str. 4.

- 643 *Yvona* — pseudonym Olgy Fastrové (nar. 1876), české novinářky a konvenční spisovatelky (red. Národní politiky). *Krupička* — viz pozn. ke str. 286; *Borecký Jaromír* — (1869—1951), český básník a překladatel z mnoha jazyků; v poezii epigon Jaroslava Vrchlického.

JOSEF HORA: ŽÁK DEVĚTSILU

Trn 1, 1924, č. 3, str. 43 (pod šifrou -jh-).

JOSEF HORA: HOST

Trn 1, 1924, č. 3, str. 43 (pod šifrou -a).

KAREL KONRÁD: GENERACE

Trn 1, 1924, č. 4—5, str. 55.

- 647 *Bebr Antonín* — (1877—1940), soudní rada, ve 20. letech publikoval bezvýznamné básně.

EMANSKÝ: 9 SIL

Trn 1, 1924, č. 7—8, str. 105.

ARNOŠT RÁŽ: 9 SIL + LS

Trn 1, 1924, č. 9—10, str. 123.

ARTUŠ ČERNÍK: KINO A DIVADLO
(ÚRYVEK ÚVODU KE STEJNOJMENNÉ PŘEDNÁŠCE)

Pásmo 1, 1924—1925, č. 5—6, prosinec 1924.

- 654 *Kiesler Friedrich* — architekt, vídeňský divadelní výtvarník; *praxinoskop* — přístroj pro promítání obrazů, předchůdce dnešního kinematografu;

Plateau Joseph — (1801—1883), belgický vynálezce v oboru reprodukce pohybu;

Muybridge Edward — (1830—1904), anglický fotograf, klasik sériové fotografie;

Marey Etienne Jules — (1830—1904), francouzský fyziolog, ke studiu tělesných pohybů užíval série fotografických momentek;

Demeny Georges — (1856—1917), jeden z předchůdců vynálezu kinematografu, vynálezce fonoskopu, bioskopu atd.;

Pathé Charles — (1863—1957), francouzský filmový technik, zakladatel filmového průmyslu ve Francii.

BEDŘICH VÁCLAVEK: NAŠE GENERACE

Host 4, 1924—1925, č. 1, str. 1—3, říjen 1924.

JOSEF HORA: KONEC SOCIÁLNÍ POEZIE?

Rudé právo 5, č. 271, str. 3, z 19. 11. 1924, č. 272, str. 3, z 20. 11. 1924, č. 278, str. 2, z 27. 11. 1924.

661 *ve Wolkerovi čteme* — v básni Setkání z Těžké hodiny, 1922;

663 *Zelený stůl podíral ruce staré vláde* — z Nezvalova Podivuhodného kouzelníka ve sb. Pantomima, 1924.

Svazek Od proletářského umění k poetismu tvoří první díl čtyřsvazkové edice Avantgarda známá a neznámá (Manifesty a polemiky avantgardy). K vydání jej připravil pracovní tým Ústavu pro českou literaturu v Praze a v Brně, vedený Štěpánem Vlašínem. Na přípravě toho svazku se zvláště podíleli: na výběru textů Jiří Hek, Pavel Pešta, Radko Pinz, Milan Blahynka a Štěpán Vlašín, na poznámkovém aparátu Alena Hájková, předmluvu napsal Štěpán Vlašín. Při přípravě rukopisu pro tisk spolupracovali Tereza Müllerová a Jan Veselý. Obrazovou přílohu uspořádala Stanislava Cikhartová.

Za účinnou pomoc při vzniku vysvětlivkového aparátu

patří dle především dr. Jaroslavu Nečasovi, dr. Bořivoji Srbovi, Německé akademii věd (Deutsche akademie der Künste, Abt. Geschichte der sozialistischen Literatur, Leipzig), sekretariátu Svazu architektů ČSSR, dr. Čestmíru Jeřábkoví, Zdeňku Lorencovi, dr. Zdeňku Smejkalovi, Světlaně S. Šerlaimovové (Moskva), ing. Gerhardu Hájkovi.